Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023

2023 dsc 3

PROSPECTIVE

RHAN 3

ADEILADAU O DDIDDORDEB PENSAERNÏOL NEU HANESYDDOL ARBENNIG

PENNOD 1

RHESTRU ADEILADAU O DDIDDORDEB ARBENNIG

Rhestr o adeiladau

76 Dyletswydd i gynnal a chyhoeddi rhestr o adeiladau

(1) Rhaid i Weinidogion Cymru gynnal rhestr o adeiladau y mae rhaid iddi gynnwys pob adeilad yng Nghymru y maent yn ystyried ei fod o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig, a rhaid iddynt gyhoeddi'r rhestr gyfredol.

(2) Caiff Gweinidogion Cymru ddiwygio'r rhestr drwy—

(a) ychwanegu adeilad,

(b) dileu adeilad, neu

(c) diwygio'r cofnod ar gyfer adeilad.

(3) Wrth ystyried a ddylai adeilad gael ei gynnwys yn y rhestr, caiff Gweinidogion Cymru ystyried nid yn unig yr adeilad ei hun ond hefyd—

(a) unrhyw ffordd y mae'r tu allan i'r adeilad yn cyfrannu at ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol unrhyw grŵp o adeiladau y mae'n ffurfio rhan ohono, a

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(b) dymunoldeb diogelu unrhyw nodwedd artiffisial o'r adeilad ar sail ei diddordeb pensaernïol neu hanesyddol.

(4) Yn is-adran (3)(b) ystyr "nodwedd artiffisial" yw unrhyw nodwedd o'r adeilad sy'n cynnwys strwythur neu wrthrych artiffisial—

(a) sy'n sownd wrth yr adeilad, neu

(b) sy'n ffurfio rhan o'r tir ac sydd o fewn cwrtil yr adeilad.

(5) Yn y Ddeddf hon ystyr "adeilad rhestredig" yw adeilad sydd wedi ei gynnwys yn y rhestr a gynhelir o dan yr adran hon, ac mae'n cynnwys—

(a) unrhyw strwythur neu unrhyw wrthrych artiffisial sy'n sownd wrth yr adeilad ac sy'n atodol iddo;

(b) unrhyw strwythur neu unrhyw wrthrych artiffisial arall—

(i) sy'n ffurfio rhan o'r tir ac wedi gwneud hynny ers cyn 1 Gorffennaf 1948, a

(ii) a oedd o fewn cwrtil yr adeilad, ac yn atodol iddo, ar y dyddiad y cynhwyswyd yr adeilad yn y rhestr am y tro cyntaf, neu ar 1 Ionawr 1969, pa un bynnag oedd y diweddaraf.

(6) Yn y Rhan hon—

(a) ystyr "rhestru" adeilad yw diwygio'r rhestr drwy ychwanegu'r adeilad;

(b) ystyr "dadrestru" adeilad yw diwygio'r rhestr drwy ddileu'r adeilad.

Gwybodaeth Cychwyn

I1 A. 76 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

77 Hysbysiad o restru neu ddadrestru adeilad

(1) Cyn gynted â phosibl ar ôl i Weinidogion Cymru restru neu ddadrestru adeilad, rhaid iddynt gyflwyno hysbysiad eu bod wedi gwneud hynny—

(a) i bob perchennog a phob meddiannydd ar yr adeilad, a

(b) i bob awdurdod lleol perthnasol y mae'r adeilad yn ei ardal.

(2) Pan fo Gweinidogion Cymru wedi rhestru adeilad—

(a) rhaid i'r hysbysiad bennu'r dyddiad y gwnaethant hynny, a

(b) rhaid iddynt gynnwys gyda'r hysbysiad gopi o'r cofnod ar gyfer yr adeilad yn y rhestr a gynhelir o dan adran 76.

(3) Mae copi o gofnod a gyflwynir o dan yr adran hon yn bridiant tir lleol, ac at ddibenion Deddf Pridiannau Tir Lleol 1975 (p. 76) y cyngor sir neu'r cyngor bwrdeistref sirol y cyflwynir y copi iddo yw'r awdurdod tarddiadol o ran y pridiant.

(4) Rhaid i awdurdod lleol perthnasol gadw'r canlynol ar gael i'r cyhoedd edrych arnynt—

(a) copïau o gofnodion yn y rhestr sydd wedi eu cyflwyno iddo o dan yr adran hon, a

(b) copïau o unrhyw rannau o'r rhestr a adneuwyd gydag ef o dan adran 2(1) o Ddeddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth) 1990 (p. 9) neu ddarpariaeth gyfatebol mewn unrhyw Ddeddf gynharach, i'r graddau y mae'r rhannau hynny yn parhau i fod yn gyfredol.

(5) Rhaid i'r copïau fod ar gael i edrych arnynt—

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(a) yn rhad ac am ddim,
(b) ar adegau rhesymol, ac
(c) mewn man cyfleus.

(6) Yn yr adran hon ystyr "awdurdod lleol perthnasol" yw—
(a) cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol;
(b) awdurdod Parc Cenedlaethol;
(c) bwrdd cydgynllunio.

Gwybodaeth Cychwyn
I2 A. 77 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Cynigion i restru a dadrestru adeiladau: ymgynghori a gwarchodaeth dros dro

78 Ymgynghori cyn rhestru neu ddadrestru adeilad

(1) Pan fo Gweinidogion Cymru yn cynnig rhestru neu ddadrestru adeilad, rhaid iddynt gyflwyno i'r personau a grybwyllir yn is-adran (2) hysbysiad—
(a) sy'n nodi'r diwygiad arfaethedig i'r rhestr a gynhelir o dan adran 76, a
(b) sy'n gwahodd y personau hynny i gyflwyno sylwadau ysgrifenedig ynghylch y cynnig.

(2) Y personau yw—
(a) pob perchennog a phob meddiannydd ar yr adeilad,
(b) pob awdurdod cynllunio y mae'r adeilad yn ei ardal, ac
(c) unrhyw bersonau eraill y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried eu bod yn briodol a bod ganddynt wybodaeth arbennig am adeiladau o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol, neu ddiddordeb arbennig ynddynt.

(3) Rhaid i hysbysiad o dan is-adran (1)—
(a) pennu'r cyfnod y caniateir i sylwadau gael eu cyflwyno ynddo, a
(b) yn achos cynnig i restru adeilad—
(i) cynnwys datganiad o effaith adran 79 (gwarchodaeth interim), a
(ii) pennu'r dyddiad y mae gwarchodaeth interim yn cymryd effaith o dan yr adran honno.

(4) Rhaid i'r cyfnod a bennir o dan is-adran (3)(a) fod o leiaf 28 o ddiwrnodau sy'n dechrau â'r diwrnod y cyflwynir yr hysbysiad.

Gwybodaeth Cychwyn
I3 A. 78 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

79 Gwarchodaeth interim wrth aros am benderfyniad o ran pa un ai i restru adeilad

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan fo Gweinidogion Cymru yn cyflwyno hysbysiad o dan adran 78(1) o gynnig i restru adeilad.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(2) O ddechrau'r diwrnod a bennir o dan adran 78(3)(b)(ii), mae'r Ddeddf hon (ac eithrio adrannau 118 a 137 i 142) a Deddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 (p. 8) yn cael effaith mewn perthynas â'r adeilad fel pe bai'n adeilad rhestredig.

(3) Cyfeirir at y warchodaeth a roddir yn rhinwedd is-adran (2) yn y Rhan hon fel "gwarchodaeth interim".

(4) Rhaid i Weinidogion Cymru—

(a) cyhoeddi rhestr o'r adeiladau sy'n ddarostyngedig i warchodaeth interim, a

(b) darparu copi o'r hysbysiad a gyflwynir o dan adran 78(1) mewn cysylltiad ag adeilad o'r fath i unrhyw berson sy'n gofyn am gopi.

(5) Daw gwarchodaeth interim i ben mewn perthynas ag adeilad—

(a) pan fo Gweinidogion Cymru yn rhestru'r adeilad, ar ddechrau'r diwrnod a bennir yn yr hysbysiad o dan adran 77(1);

(b) pan fo Gweinidogion Cymru yn penderfynu peidio â rhestru'r adeilad, ar ddechrau'r diwrnod a bennir mewn hysbysiad a gyflwynir—

(i) i bob perchennog a phob meddiannydd ar yr adeilad, a

(ii) i bob awdurdod cynllunio y mae'r adeilad yn ei ardal.

(6) Mae Atodlen 7 yn gwneud darpariaeth ynghylch effaith gwarchodaeth interim yn dod i ben o dan is-adran (5)(b).

(7) Nid yw'r adran hon yn gymwys i adeilad sy'n heneb gofrestredig.

Gwybodaeth Cychwyn

I4 A. 79 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

80 Digolledied am golled neu ddifrod a achosir gan warchodaeth interim

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan fo gwarchodaeth interim yn dod i ben mewn perthynas ag adeilad oherwydd bod Gweinidogion Cymru yn cyflwyno hysbysiad o dan adran 79(5)(b) eu bod wedi penderfynu peidio â rhestru'r adeilad.

(2) Mae gan unrhyw berson a oedd â buddiant yn yr adeilad pan gymerodd y warchodaeth interim effaith hawlogaeth, wrth wneud hawliad i Weinidogion Cymru, i gael ei ddigolledu ganddynt am unrhyw golled neu unrhyw ddifrod a ddioddefir gan y person y gellir ei phriodoli neu ei briodoli'n uniongyrchol i'r warchodaeth interim.

(3) Mae'r golled neu'r difrod y mae digolledied yn daladwy amdani neu amdano yn cynnwys unrhyw swm sy'n daladwy gan yr hawlydd mewn cysylltiad â thor contract a achosir gan yr angen i stopio neu ganslo gwaith i'r adeilad oherwydd y warchodaeth interim.

(4) Rhaid i hawliad am ddigolledied o dan yr adran hon gael ei wneud yn ysgrifenedig o fewn 6 mis sy'n dechrau pan ddaw'r warchodaeth interim i ben.

(5) Pan oedd yr adeilad yn ddarostyngedig yn flaenorol i restru dros dro o dan adran 83 a ddaeth i ben oherwydd i'r warchodaeth interim gymryd effaith—

(a) mae'r cyfeiriad yn is-adran (2) at yr amser pan gymerodd y warchodaeth interim effaith i'w drin fel pe bai'n gyfeiriad at yr amser pan gymerodd y rhestru dros dro effaith;

(b) mae'r cyfeiriad yn yr is-adran honno at golled neu ddifrod y gellir ei phriodoli neu ei briodoli'n uniongyrchol i'r warchodaeth interim yn cynnwys colled neu ddifrod y gellir ei phriodoli neu ei briodoli'n uniongyrchol i'r rhestru dros dro;

(c) mae'r cyfeiriad yn is-adran (3) at yr angen i stopio neu ganslo gwaith oherwydd y warchodaeth interim yn cynnwys yr angen i wneud hynny oherwydd y rhestru dros dro.

Gwybodaeth Cychwyn

I5 A. 80 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Adolygu penderfyniadau rhestru

81 Adolygu penderfyniad i restru adeilad

(1) Pan fo Gweinidogion Cymru yn rhestru adeilad, rhaid i'r hysbysiad o dan adran 77(1) ddatgan y caiff unrhyw berchennog neu unrhyw feddiannydd ar yr adeilad wneud cais i Weinidogion Cymru yn gofyn am adolygiad o'r penderfyniad.

(2) Ni chaniateir gwneud cais ond ar y sail nad yw'r adeilad o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig.

(3) Pan fo perchennog neu feddiannydd yn gwneud cais am adolygiad, rhaid i Weinidogion Cymru benodi person—

(a) i gynnal yr adolygiad, a

(b) i wneud penderfyniad ar yr adolygiad.

(4) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau bennu disgrifiadau o achosion pan fydd rhaid iddynt hwy, yn hytrach na pherson a benodir ganddynt, gynnal adolygiad a gwneud penderfyniad arno.

(5) Rhaid i Weinidogion Cymru wneud unrhyw ddiwygiad i'r rhestr a gynhelir o dan adran 76 y maent yn ystyried ei fod yn briodol i roi effaith i benderfyniad ar adolygiad.

(6) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau ddiwygio is-adran (2)—

(a) i ychwanegu sail ar gyfer adolygiad;

(b) i addasu sail ar gyfer adolygiad;

(c) i ddileu sail ar gyfer adolygiad.

Gwybodaeth Cychwyn

I6 A. 81 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

82 Darpariaeth atodol ynghylch adolygiadau

(1) Rhaid i Weinidogion Cymru drwy reoliadau wneud darpariaeth ynghylch—

(a) y ffurf a'r ffordd y mae rhaid i gais o dan adran 81 gael ei wneud;

(b) yr wybodaeth y mae rhaid ei darparu i Weinidogion Cymru, neu y gall fod yn ofynnol ganddynt, mewn cysylltiad â chais;

(c) y cyfnod y mae rhaid i gais gael ei wneud ynddo.

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(2) Rhaid i adolygiad o dan adran 81 gael ei gynnal mewn un neu ragor o'r ffyrdd a ganlyn (fel y'i penderfynir gan y person sy'n cynnal yr adolygiad)—

(a) drwy ymchwiliad lleol;

(b) drwy wrandawiad;

(c) ar sail sylwadau ysgrifenedig.

(3) Pan fo adolygiad yn cael ei gynnal gan berson a benodir gan Weinidogion Cymru, mae gan y person a benodir yr un pwerau a'r un dyletswyddau mewn perthynas â'r adolygiad ag sydd gan Weinidogion Cymru o dan—

(a) unrhyw reoliadau a wneir o dan adran 175 (gofynion gweithdrefnol), a

(b) adrannau 180 a 181 (costau Gweinidogion Cymru a chostau partïon).

(4) Pan fo adolygiad yn cael ei gynnal drwy ymchwiliad lleol, mae adran 177 (pŵer i wneud tystiolaeth yn ofynnol) yn gymwys i'r ymchwiliad fel y mae'n gymwys i ymchwiliad a gynhelir o dan Ran 5.

(5) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau wneud darpariaeth bellach mewn cysylltiad ag adolygiadau o dan adran 81.

(6) Mae Atodlen 2 yn gwneud darpariaeth bellach ynghylch swyddogaethau personau a benodir gan Weinidogion Cymru i gynnal adolygiadau o dan adran 81.

Gwybodaeth Cychwyn

I7 A. 82 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Rhestru dros dro

83 Cyflwyno hysbysiad rhestru dros dro

(1) Mae'r adran hon yn gymwys os yw awdurdod cynllunio yn ystyried bod adeilad yn ei ardal nad yw'n adeilad rhestredig (ac nad yw'n cael ei drin fel pe bai'n adeilad rhestredig yn rhinwedd adran 79(2))—

(a) o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig, a

(b) mewn perygl o gael ei ddymchwel neu o gael ei newid mewn ffordd a fyddai'n effeithio ar ei gymeriad fel adeilad o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig.

(2) Caiff yr awdurdod gyflwyno hysbysiad rhestru dros dro i bob perchennog a phob meddiannydd ar yr adeilad.

(3) Mae hysbysiad rhestru dros dro yn hysbysiad—

(a) sy'n datgan bod yr awdurdod cynllunio—

(i) yn ystyried bod yr adeilad o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig, a

(ii) wedi gofyn i Weinidogion Cymru ystyried ei restru, a

(b) sy'n esbonio effaith is-adran (4), adran 85 ac Atodlen 7.

(4) Cyn gynted ag y bo hysbysiad rhestru dros dro wedi ei gyflwyno i bob perchennog a phob meddiannydd ar yr adeilad y mae'n ymwneud ag ef, mae'r Ddeddf hon (ac

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

eithrio adrannau 118 a 137 i 142) a Deddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 (p. 8) yn cael effaith mewn perthynas â'r adeilad fel pe bai'n adeilad rhestredig.

(5) Cyfeirir yn y Rhan hon at y warchodaeth a roddir yn rhinwedd is-adran (4) fel "rhestru dros dro".

(6) Nid yw'r adran hon nac adran 84 yn gymwys—

(a) i adeilad sy'n heneb gofrestredig, na

(b) i adeilad crefyddol esempt.

Gwybodaeth Cychwyn

I8 A. 83 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

84 Rhestru dros dro mewn achosion brys

(1) Mae'r adran hon yn gymwys os yw awdurdod cynllunio yn ystyried ei bod yn fater o frys y dylai rhestru dros dro gymryd effaith mewn perthynas ag adeilad yn ei ardal.

(2) Caiff yr awdurdod, yn lle cyflwyno hysbysiad rhestru dros dro i bob perchennog a phob meddiannydd ar yr adeilad—

(a) gosod yr hysbysiad yn sownd mewn lle gweladwy ar yr adeilad, neu

(b) os nad yw'n rhesymol ymarferol gosod yr hysbysiad yn sownd ar yr adeilad, neu os yw'r awdurdod yn ystyried y gellid difrodi'r adeilad wrth wneud hynny, arddangos yr hysbysiad mewn lle amlwg mor agos i'r adeilad ag y bo'n rhesymol ymarferol.

(3) Mae gosod neu arddangos hysbysiad yn unol ag is-adran (2) i'w drin at ddibenion adran 83(4) fel pe bai'r hysbysiad wedi ei gyflwyno i bob perchennog a phob meddiannydd ar yr adeilad.

(4) Rhaid i'r hysbysiad esbonio, yn rhinwedd ei fod wedi ei osod neu ei arddangos yn unol ag is-adran (2), fod yr hysbysiad i'w drin fel pe bai wedi ei gyflwyno at y dibenion hynny.

Gwybodaeth Cychwyn

I9 A. 84 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

85 Diwedd rhestru dros dro

(1) Mae rhestru dros dro adeilad yn cael effaith tan ddiwedd y 6 mis sy'n dechrau â'r diwrnod y mae'n cymryd effaith o dan adran 83(4), oni bai ei fod yn dod i ben o dan is-adran (2) neu (3).

(2) Os yw Gweinidogion Cymru yn cyflwyno hysbysiad o dan adran 78(1) o gynnig i restru'r adeilad, daw rhestru dros dro i ben pan fydd gwarchodaeth interim yn cymryd effaith mewn perthynas â'r adeilad (ac mae'r adeilad yn parhau i gael ei drin fel pe bai'n adeilad rhestredig at ddibenion penodol yn rhinwedd adran 79(2)).

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(3) Os yw Gweinidogion Cymru yn hysbysu'r awdurdod cynllunio yn ysgrifenedig nad ydynt yn bwriadu ymgynghori o dan adran 78 ar gynnig i restru'r adeilad, daw rhestru dros dro i ben ar ddechrau'r diwrnod a bennir yn yr hysbysiad.

(4) Mae Atodlen 7 yn gwneud darpariaeth ynghylch effaith rhestru dros dro yn dod i ben—

(a) ar ddiwedd y cyfnod o 6 mis a grybwyllir yn is-adran (1), neu

(b) oherwydd bod Gweinidogion Cymru yn rhoi hysbysiad o dan is-adran (3) nad ydynt yn bwriadu ymgynghori ar gynnig i restru'r adeilad.

(5) Os daw rhestru dros dro i ben mewn perthynas ag adeilad oherwydd bod Gweinidogion Cymru yn hysbysu'r awdurdod cynllunio nad ydynt yn bwriadu ymgynghori ar gynnig i restru'r adeilad—

(a) rhaid i'r awdurdod roi hysbysiad o'r penderfyniad hwnnw ar unwaith i bob perchennog a phob meddiannydd ar yr adeilad;

(b) ni chaiff yr awdurdod gyflwyno hysbysiad rhestru dros dro arall mewn cysylltiad â'r adeilad yn ystod y 12 mis sy'n dechrau â'r diwrnod y mae Gweinidogion Cymru yn rhoi'r hysbysiad.

Gwybodaeth Cychwyn

I10 A. 85 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

86 Digollediad am golled neu ddifrod a achosir gan restru dros dro

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan fo rhestru dros dro yn dod i ben mewn perthynas ag adeilad—

(a) ar ddiwedd y cyfnod o 6 mis a grybwyllir yn adran 85(1), neu

(b) oherwydd bod Gweinidogion Cymru yn rhoi hysbysiad o dan adran 85(3) nad ydynt yn bwriadu ymgynghori ar gynnig i restru'r adeilad.

(2) Mae gan unrhyw berson a oedd â buddiant yn yr adeilad pan gymerodd y rhestru dros dro effaith hawlogaeth, wrth wneud hawliad i'r awdurdod cynllunio y mae'r adeilad yn ei ardal, i gael ei ddigolledu gan yr awdurdod am unrhyw golled neu unrhyw ddifrod a ddioddefir gan y person y gellir ei phriodoli neu ei briodoli'n uniongyrchol i'r rhestru dros dro.

(3) Mae'r golled neu'r difrod y mae digolledid yn daladwy amdani neu amdano yn cynnwys unrhyw swm sy'n daladwy gan yr hawlydd mewn cysylltiad â thor contract a achosir gan yr angen i stopio neu ganslo gwaith i'r adeilad oherwydd y rhestru dros dro.

(4) Rhaid i hawliad am ddigolledid o dan yr adran hon gael ei wneud yn ysgrifenedig o fewn 6 mis sy'n dechrau pan ddaw'r rhestru dros dro i ben.

Gwybodaeth Cychwyn

I11 A. 86 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

Adeiladau na fwriedir iddynt gael eu rhestru

87 Tystysgrif nad yw Gweinidogion Cymru yn bwriadu rhestru adeilad

(1) Caiff Gweinidogion Cymru, ar gais unrhyw berson, ddyroddi tystysgrif sy'n datgan nad ydynt yn bwriadu rhestru adeilad.

(2) Yn ystod y 5 mlynedd sy'n dechrau â'r diwrnod y dyroddir y dystysgrif—
- (a) ni chaiff Gweinidogion Cymru restru'r adeilad na chyflwyno hysbysiad o dan adran 78(1) o gynnig i restru'r adeilad;
- (b) ni chaiff awdurdod cynllunio y mae'r adeilad yn ei ardal gyflwyno hysbysiad rhestru dros dro mewn perthynas â'r adeilad.

(3) Rhaid i geisydd am dystysgrif roi hysbysiad o'r cais i bob awdurdod cynllunio y mae'r adeilad yn ei ardal ar yr un pryd ag y mae'n cyflwyno'r cais i Weinidogion Cymru.

Gwybodaeth Cychwyn

I12 A. 87 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

PENNOD 2

RHEOLAETHU GWAITH SY'N EFFEITHIO AR ADEILADAU RHESTREDIG

Awdurdodi gwaith

88 Gofyniad i waith gael ei awdurdodi

(1) Ni chaiff person gyflawni gwaith y mae'r adran hon yn gymwys iddo, neu beri i waith o'r fath gael ei gyflawni, oni bai bod y gwaith wedi ei awdurdodi o dan adran 89.

(2) Mae'r adran hon yn gymwys—
- (a) i waith ar gyfer addasu neu estyn adeilad rhestredig mewn unrhyw ffordd a fyddai'n effeithio ar ei gymeriad fel adeilad o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig;
- (b) i waith ar gyfer dymchwel adeilad rhestredig.

(3) Ond nid yw'r adran hon yn gymwys—
- (a) i waith mewn perthynas ag adeilad sy'n heneb gofrestredig (ond gweler adran 11);
- (b) i waith mewn perthynas ag adeilad crefyddol esempt;
- (c) i waith ar gyfer dymchwel adeilad sydd ar gau ar gyfer addoli rheolaidd gan y cyhoedd, neu ran o adeilad o'r fath, yn unol â darpariaeth a wneir o dan Ran 6 o Fesur Cenhadaeth a Bugeiliol 2011 (Rhif 3) gan gynllun bugeiliol adeiladau eglwysi neu gynllun bugeiliol (gwaredu adeiladau eglwysi);
- (d) i waith a gyflawnir gan neu ar ran y Goron o dan yr amgylchiadau a nodir ym mharagraffau (a) i (d) o adran 117(4) (gwaith brys).

Gwybodaeth Cychwyn

I13 A. 88 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

89 Awdurdodi gwaith drwy gydsyniad adeilad rhestredig

(1) Mae gwaith y mae adran 88 yn gymwys iddo wedi ei awdurdodi—

(a) os yw cydsyniad ysgrifenedig i'w gyflawni wedi ei roi gan yr awdurdod cynllunio y mae'r adeilad yn ei ardal neu gan Weinidogion Cymru, a

(b) os yw'r gwaith yn cael ei gyflawni yn unol â thelerau'r cydsyniad (gan gynnwys unrhyw amodau sydd ynghlwm wrtho).

(2) Pan—

(a) bo gwaith y mae adran 88 yn gymwys iddo wedi ei gyflawni heb gael ei awdurdodi o dan is-adran (1), a

(b) bo'r awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru yn rhoi cydsyniad ysgrifenedig ar gyfer y gwaith,

mae'r gwaith wedi ei awdurdodi o adeg rhoi'r cydsyniad hwnnw.

(3) Cyfeirir at gydsyniad o dan is-adran (1) neu (2) yn y Ddeddf hon fel cydsyniad adeilad rhestredig.

Gwybodaeth Cychwyn

I14 A. 89 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Ceisiadau am gydsyniad adeilad rhestredig

90 Gwneud cais am gydsyniad adeilad rhestredig

(1) Rhaid i gais am gydsyniad adeilad rhestredig gael ei wneud i'r awdurdod cynllunio y mae'r adeilad rhestredig yn ei ardal, oni bai ei fod yn cael ei wneud i Weinidogion Cymru yn unol—

(a) â rheoliadau a wneir o dan adran 105 (ceisiadau gan awdurdodau cynllunio neu'r Goron),

(b) ag adran 106 (ceisiadau sy'n ymwneud â gwaith brys ar dir y Goron),

(c) ag adran 305 neu 306 o Ddeddf Tai 1985 (p. 68) (ceisiadau gan awdurdodau tai lleol am gydsyniad i ddymchwel adeiladau mewn cysylltiad â chaffael tir ar gyfer ei glirio), neu

(d) ag unrhyw ddeddfiad arall.

(2) Rhaid i gais am gydsyniad adeilad rhestredig gynnwys—

(a) digon o wybodaeth i adnabod yr adeilad rhestredig y mae'n ymwneud ag ef, gan gynnwys plan,

(b) unrhyw blaniau eraill ac unrhyw luniadau eraill sy'n angenrheidiol i ddisgrifio'r gwaith y mae'n ymwneud ag ef, ac

(c) unrhyw wybodaeth arall sy'n ofynnol gan yr awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru (yn ôl y digwydd).

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(3) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau wneud darpariaeth ynghylch—
- (a) ffurf a chynnwys cais (a gaiff gynnwys darpariaeth ar gyfer defnyddio ffurflen sydd i'w chyhoeddi neu i'w darparu gan Weinidogion Cymru neu berson arall);
- (b) sut y mae rhaid gwneud cais.

(4) Rhaid i Weinidogion Cymru drwy reoliadau ei gwneud yn ofynnol i berson sy'n gwneud cais o ddisgrifiad a bennir yn y rheoliadau gynnwys gyda'r cais ddatganiad ynghylch—
- (a) sut y bydd y gwaith yn effeithio ar gymeriad yr adeilad rhestredig fel adeilad o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig, a
- (b) y naill neu'r llall o'r canlynol, neu'r ddau ohonynt (fel y'i pennir yn y rheoliadau)—
  - (i) yr egwyddorion dylunio sydd wedi eu cymhwyso i'r gwaith;
  - (ii) sut yr ymdriniwyd â materion sy'n ymwneud â mynediad i'r adeilad.

(5) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau wneud darpariaeth ynghylch—
- (a) ffurf a chynnwys datganiad sy'n ofynnol o dan is-adran (4);
- (b) dogfennau neu ddeunyddiau eraill y mae rhaid eu cynnwys gyda chais.

(6) Ni chaiff awdurdod cynllunio ystyried cais a wneir iddo am gydsyniad adeilad rhestredig os yw'r cais yn methu â chydymffurfio â gofyniad a osodir gan yr adran hon neu odani.

Gwybodaeth Cychwyn

I15 A. 90 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

91 Hysbysiad o gais i berchnogion adeilad

(1) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau ei gwneud yn ofynnol i geisydd am gydsyniad adeilad rhestredig—
- (a) rhoi hysbysiad o'r cais i bob person (ac eithrio'r ceisydd) sydd ar ddyddiad a bennir yn y rheoliadau yn berchennog ar unrhyw ran o'r adeilad rhestredig y mae'r cais yn ymwneud ag ef, a
- (b) cynnwys gyda'r cais dystysgrif a ddyroddir gan y ceisydd sy'n datgan y cydymffurfiwyd ag unrhyw ofynion yn y rheoliadau.

(2) Caiff y rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch—
- (a) ffurf a chynnwys hysbysiad neu dystysgrif (a gaiff gynnwys darpariaeth ar gyfer defnyddio ffurflen sydd i'w chyhoeddi neu i'w darparu gan Weinidogion Cymru neu berson arall);
- (b) sut y mae rhaid rhoi hysbysiad (a gaiff gynnwys darpariaeth sy'n ei gwneud yn ofynnol ei gyhoeddi).

(3) Ni chaniateir i gais am gydsyniad adeilad rhestredig gael ei ystyried os na chydymffurfiwyd ag unrhyw ofynion a osodir o dan is-adran (1) neu (2).

(4) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau ddarparu, pan fo hysbysiad wedi ei roi o gais yn unol â gofynion a osodir o dan yr is-adrannau hynny—
- (a) na chaniateir penderfynu'r cais yn ystod cyfnod a bennir yn y rheoliadau;

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(b) bod rhaid i'r awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru, wrth benderfynu'r cais, ystyried sylwadau a gyflwynir yn ystod y cyfnod hwnnw gan unrhyw berson sy'n berchennog ar unrhyw ran o'r adeilad rhestredig.

(5) Mae'n drosedd i berson, wrth ymhonni ei fod yn cydymffurfio â gofyniad a osodir o dan is-adran (1) neu (2)—

(a) dyroddi tystysgrif sy'n cynnwys datganiad y mae'r person yn gwybod ei fod yn anwir neu'n gamarweiniol mewn modd perthnasol, neu

(b) yn ddi-hid ddyroddi tystysgrif sy'n cynnwys datganiad sy'n anwir neu'n gamarweiniol mewn modd perthnasol.

(6) Mae person sy'n euog o drosedd o dan is-adran (5) yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol.

(7) Yn yr adran hon ystyr "perchennog" yw—

(a) perchennog ar yr ystad rydd-ddaliadol, neu

(b) tenant o dan les a roddir neu a estynnir am gyfnod penodol sydd ag o leiaf 7 mlynedd yn weddill.

Gwybodaeth Cychwyn

I16 A. 91 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Ymdrin â cheisiadau am gydsyniad

92 Y weithdrefn ar gyfer ymdrin â chais

(1) Rhaid i awdurdod cynllunio ymdrin â chais am gydsyniad adeilad rhestredig a wneir i'r awdurdod oni bai—

(a) ei bod yn ofynnol iddo beidio ag ystyried y cais o dan adran 90(6) neu 91(3), neu ei fod yn gwrthod gwneud hynny o dan adran 93 (ceisiadau tebyg), neu

(b) ei bod yn ofynnol iddo atgyfeirio'r cais at Weinidogion Cymru o dan adran 94.

(2) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau—

(a) gosod gofynion sy'n ymwneud â chyhoeddusrwydd ar gyfer ceisiadau am gydsyniad adeilad rhestredig a wneir i awdurdodau cynllunio neu Weinidogion Cymru;

(b) gosod gofynion ar gyfer ymgynghori neu hysbysu mewn perthynas â cheisiadau;

(c) darparu na chaniateir penderfynu cais yn ystod cyfnod a bennir yn y rheoliadau;

(d) ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau cynllunio neu Weinidogion Cymru, wrth benderfynu ceisiadau, ystyried ymatebion gan bersonau yr ymgynghorir â hwy neu a hysbysir;

(e) gwneud darpariaeth ynghylch o fewn pa gyfnod o amser y mae rhaid i awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru ymdrin â chais.

(3) Caiff Gweinidogion Cymru gyfarwyddo awdurdod cynllunio i hysbysu personau a bennir yn y cyfarwyddyd—

(a) am gais a wneir i'r awdurdod am gydsyniad adeilad rhestredig, a

(b) am y penderfyniad a wneir gan yr awdurdod ar y cais.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(4) Caiff cyfarwyddyd ymwneud—

(a) ag achos penodol, neu

(b) ag achosion sydd o ddisgrifiad a bennir yn y cyfarwyddyd.

Gwybodaeth Cychwyn

I17 A. 92 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

93 Pŵer i wrthod ystyried ceisiadau tebyg

(1) Caiff awdurdod cynllunio wrthod ystyried cais am gydsyniad adeilad rhestredig os yw'r amod cyntaf a'r ail amod wedi eu bodloni.

(2) Yr amod cyntaf yw bod unrhyw un neu ragor o'r canlynol wedi digwydd yn ystod y 2 flynedd sy'n dod i ben â'r diwrnod y mae'r awdurdod yn cael y cais—

(a) bod Gweinidogion Cymru wedi gwrthod cais tebyg am gydsyniad adeilad rhestredig a gyfeiriwyd atynt o dan adran 94,

(b) bod Gweinidogion Cymru wedi gwrthod—

(i) apêl o dan adran 100(2) yn erbyn gwrthod cais tebyg am gydsyniad adeilad rhestredig, neu

(ii) apêl o dan adran 100(3) sy'n ymwneud â chais tebyg, neu

(c) bod yr awdurdod cynllunio wedi gwrthod dau neu ragor o geisiadau tebyg am gydsyniad adeilad rhestredig ac ym mhob achos—

(i) ni fu apêl i Weinidogion Cymru, neu

(ii) mae unrhyw apêl i Weinidogion Cymru wedi ei thynnu'n ôl.

(3) Yr ail amod yw bod yr awdurdod cynllunio yn ystyried na fu unrhyw newid sylweddol mewn unrhyw ystyriaethau perthnasol ers—

(a) i Weinidogion Cymru wrthod y cais tebyg, mewn achos sy'n dod o fewn is-adran (2)(a),

(b) i Weinidogion Cymru wrthod yr apêl, mewn achos sy'n dod o fewn is-adran (2)(b), neu

(c) i'r awdurdod cynllunio wrthod cais tebyg yn fwyaf diweddar, mewn achos sy'n dod o fewn is-adran (2)(c).

(4) At ddibenion yr adran hon mae cais yn debyg i gais arall os (a dim ond os) yw'r awdurdod cynllunio yn ystyried bod yr adeilad rhestredig a'r gwaith y mae'r ceisiadau yn ymwneud â hwy yr un fath neu'r un fath i raddau helaeth.

Gwybodaeth Cychwyn

I18 A. 93 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

94 Atgyfeirio cais at Weinidogion Cymru

(1) Caiff Gweinidogion Cymru gyfarwyddo awdurdod cynllunio i atgyfeirio cais am gydsyniad adeilad rhestredig atynt i'w benderfynu yn lle ymdrin â'r cais ei hun.

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(2) Caiff cyfarwyddyd ymwneud â chais penodol, neu â cheisiadau mewn perthynas ag adeiladau a bennir yn y cyfarwyddyd.

(3) Rhaid i awdurdod cynllunio atgyfeirio cais y mae cyfarwyddyd o dan yr adran hon yn gymwys iddo at Weinidogion Cymru.

(4) Rhaid i awdurdod cynllunio atgyfeirio cais am gydsyniad adeilad rhestredig at Weinidogion Cymru i'w benderfynu, heb gael cyfarwyddyd i wneud hynny, os ceisir y cydsyniad o ganlyniad i gynigion a gynhwysir mewn cais am orchymyn o dan adran 1 neu 3 o Ddeddf Trafnidiaeth a Gweithfeydd 1992 (p. 42) (gorchmynion sy'n ymwneud ag adeiladu neu weithredu rheilffyrdd, tramffyrdd, dyfrffyrdd mewndirol etc.).

(5) Mae Pennod 2 o Ran 5 yn gwneud darpariaeth ynghylch y weithdrefn ar gyfer ystyried ceisiadau a atgyfeirir at Weinidogion Cymru o dan yr adran hon.

(6) Mae penderfyniad Gweinidogion Cymru ar gais yn derfynol.

Gwybodaeth Cychwyn

I19 A. 94 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

95 Hysbysu Gweinidogion Cymru cyn rhoi cydsyniad

(1) Ni chaiff awdurdod cynllunio y gwneir cais am gydsyniad adeilad rhestredig iddo roi cydsyniad oni bai—

(a) ei fod wedi hysbysu Gweinidogion Cymru am y cais, gan roi manylion y gwaith y ceisir cydsyniad ar ei gyfer, a

(b) bod yr amod cyntaf neu'r ail amod wedi ei fodloni.

(2) Yr amod cyntaf yw bod yr 28 o ddiwrnodau sy'n dechrau â'r diwrnod yr hysbyswyd Gweinidogion Cymru wedi dod i ben heb i Weinidogion Cymru naill ai—

(a) cyfarwyddo'r awdurdod i atgyfeirio'r cais atynt o dan adran 94, neu

(b) hysbysu'r awdurdod bod angen rhagor o amser arnynt i ystyried pa un ai i roi cyfarwyddyd o dan yr adran honno.

(3) Yr ail amod yw bod Gweinidogion Cymru wedi hysbysu'r awdurdod nad ydynt yn bwriadu ei gyfarwyddo i atgyfeirio'r cais atynt.

(4) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau ddarparu nad yw is-adran (1) yn gymwys i geisiadau am gydsyniad adeilad rhestredig sydd o ddisgrifiad a bennir yn y rheoliadau.

(5) Caiff Gweinidogion Cymru gyfarwyddo awdurdod cynllunio—

(a) nad yw is-adran (1) i fod yn gymwys i gais i'r awdurdod am gydsyniad adeilad rhestredig, neu

(b) bod is-adran (1) i fod yn gymwys i gais i'r awdurdod er gwaethaf unrhyw ddarpariaeth a wneir gan reoliadau o dan is-adran (4) neu gan gyfarwyddyd o dan baragraff (a).

(6) Caiff cyfarwyddyd ymwneud—

(a) â chais penodol am gydsyniad adeilad rhestredig, neu

(b) â cheisiadau sydd o ddisgrifiad a bennir yn y cyfarwyddyd,

ac mae'n cael effaith mewn perthynas ag unrhyw gais nad yw'r awdurdod wedi ei benderfynu.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(7) Caiff Gweinidogion Cymru bennu disgrifiad o geisiadau o dan is-adran (4) neu (6)(b) drwy gyfeirio at farn unrhyw berson, argaeledd cyngor arbenigol mewn perthynas â'r ceisiadau, neu unrhyw amgylchiad arall.

Gwybodaeth Cychwyn

I20 A. 95 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

96 Rhoi neu wrthod cydsyniad

(1) Wrth benderfynu cais am gydsyniad adeilad rhestredig, caiff awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru roi neu wrthod cydsyniad.

(2) Wrth ystyried pa un ai i roi cydsyniad adeilad rhestredig, rhaid i awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru roi sylw arbennig i ddymunoldeb diogelu—

(a) yr adeilad rhestredig y mae'r cais yn ymwneud ag ef,

(b) safle'r adeilad, ac

(c) unrhyw nodweddion o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig sydd gan yr adeilad.

(3) Mae cydsyniad adeilad rhestredig yn cael effaith er budd yr adeilad rhestredig a'r tir y mae arno, a phob person sydd â buddiant yn yr adeilad a'r tir am y tro; ond mae hyn yn ddarostyngedig i delerau'r cydsyniad.

Gwybodaeth Cychwyn

I21 A. 96 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Rhoi cydsyniad adeilad rhestredig yn ddarostyngedig i amodau

97 Pŵer i roi cydsyniad yn ddarostyngedig i amodau

(1) Caniateir rhoi cydsyniad adeilad rhestredig yn ddarostyngedig i amodau.

(2) Caniateir i amod, er enghraifft, ei gwneud yn ofynnol—

(a) i nodweddion penodol yr adeilad rhestredig gael eu diogelu, naill ai fel rhan ohono neu ar ôl cael eu datgysylltu ohono;

(b) i unrhyw ddifrod a achosir i'r adeilad gan y gwaith gael ei unioni ar ôl i'r gwaith gael ei gwblhau;

(c) i'r adeilad neu unrhyw ran ohono gael ei ailadeiladu neu ei hailadeiladu ar ôl cyflawni unrhyw waith, gan ddefnyddio deunyddiau gwreiddiol i'r graddau y bo'n ymarferol a chan wneud unrhyw addasiadau, a bennir yn yr amodau, i'r tu mewn i'r adeilad.

(3) Caniateir rhoi cydsyniad hefyd yn ddarostyngedig i amod sy'n ei gwneud yn ofynnol i fanylion penodedig y gwaith (pa un a ydynt wedi eu nodi mewn cais am gydsyniad ai peidio) gael eu cymeradwyo'n ddiweddarach.

(4) Rhaid i amod a osodir o dan is-adran (3)—

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(a) yn achos cydsyniad a roddir gan awdurdod cynllunio, ei gwneud yn ofynnol cael cymeradwyaeth yr awdurdod hwnnw;

(b) yn achos cydsyniad a roddir gan Weinidogion Cymru, bennu pa un ai cymeradwyaeth yr awdurdod cynllunio neu gymeradwyaeth Gweinidogion Cymru sy'n ofynnol.

(5) Rhaid i gydsyniad i ddymchwel adeilad rhestredig gael ei roi yn ddarostyngedig i amod na chaniateir i'r gwaith ddechrau—

(a) hyd nes bod hysbysiad o'r cynnig i ddymchwel yr adeilad wedi ei roi i Gomisiwn Brenhinol Henebion Cymru, a

(b) hyd nes, ar ôl rhoi'r hysbysiad hwnnw, fod y Comisiwn Brenhinol—

(i) wedi cael mynediad rhesymol i'r adeilad am o leiaf 1 mis at ddiben ei gofnodi, neu

(ii) wedi datgan yn ysgrifenedig ei fod wedi cwblhau cofnodi'r adeilad neu nad yw'n dymuno ei gofnodi.

(6) Os rhoddir cydsyniad i ddymchwel adeilad rhestredig heb yr amod sy'n ofynnol gan is-adran (5), mae i'w drin fel pe bai wedi ei roi yn ddarostyngedig i'r amod hwnnw.

(7) Caniateir i gydsyniad i ddymchwel adeilad rhestredig hefyd gael ei roi yn ddarostyngedig i amod na chaniateir i'r gwaith ddechrau hyd nes—

(a) bod contract ar gyfer gwaith i ailddatblygu'r safle wedi ei wneud, a

(b) bod caniatâd cynllunio wedi ei roi ar gyfer y gwaith ailddatblygu hwnnw.

(8) Nid yw is-adrannau (5) a (6) yn atal amodau eraill rhag cael eu gosod at ddiben galluogi cofnodi adeilad rhestredig.

(9) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau roi cyfeiriadau at gorff arall yn lle'r cyfeiriadau yn is-adran (5) at Gomisiwn Brenhinol Henebion Cymru.

Gwybodaeth Cychwyn

I22 A. 97 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

98 Amod ynghylch y cyfnod y mae rhaid i'r gwaith ddechrau ynddo

(1) Rhaid i gydsyniad adeilad rhestredig gael ei roi yn ddarostyngedig i'r amod bod rhaid i'r gwaith y mae'n ymwneud ag ef ddechrau cyn diwedd cyfnod a bennir yn yr amod ac sy'n dechrau â'r diwrnod y rhoddir y cydsyniad.

(2) Os rhoddir cydsyniad heb yr amod sy'n ofynnol gan is-adran (1), mae i'w drin fel pe bai wedi ei roi yn ddarostyngedig i'r amod bod rhaid i'r gwaith y mae'n ymwneud ag ef ddechrau o fewn 5 mlynedd sy'n dechrau â'r diwrnod y'i rhoddwyd.

(3) Nid yw'r adran hon yn gymwys—

(a) i gydsyniad o dan adran 89(2) (cydsyniad ar gyfer gwaith sydd wedi ei gyflawni eisoes);

(b) i gydsyniad a roddir gan gytundeb partneriaeth adeilad rhestredig (gweler adran 113).

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

Gwybodaeth Cychwyn

I23 A. 98 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

99 Cais i amrywio neu ddileu amodau

(1) Pan fo cydsyniad adeilad rhestredig wedi ei roi yn ddarostyngedig i amodau, caiff unrhyw berson sydd â buddiant yn yr adeilad rhestredig wneud cais i'r amodau gael eu hamrywio neu eu dileu.

(2) Rhaid i'r cais nodi pa amrywiad neu ddilead o amodau y gwneir cais amdano.

(3) Mae adrannau 90 i 95 (ac eithrio adran 90(4) a (5)(a)) yn gymwys i gais o dan yr adran hon fel y maent yn gymwys i gais am gydsyniad adeilad rhestredig.

(4) Ar gais o dan yr adran hon, caiff yr awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru, yn ogystal ag amrywio neu ddileu amodau'r cydsyniad, osod amodau newydd sy'n ganlyniadol ar yr amrywiad neu'r dilead.

(5) Nid yw'r adran hon yn gymwys i gydsyniad a roddir gan gytundeb partneriaeth adeilad rhestredig.

Gwybodaeth Cychwyn

I24 A. 99 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Apelau i Weinidogion Cymru

100 Yr hawl i apelio yn erbyn penderfyniad awdurdod cynllunio neu fethiant awdurdod cynllunio i wneud penderfyniad

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan fo cais wedi ei wneud i awdurdod cynllunio—

(a) am gydsyniad adeilad rhestredig,

(b) i amodau cydsyniad adeilad rhestredig gael eu hamrywio neu eu dileu, neu

(c) i fanylion gwaith o dan amod mewn cydsyniad adeilad rhestredig gael eu cymeradwyo.

(2) Caiff y ceisydd apelio i Weinidogion Cymru os yw'r awdurdod cynllunio—

(a) yn gwrthod y cais, neu

(b) yn caniatáu'r cais yn ddarostyngedig i amodau neu, yn achos cais i amodau gael eu hamrywio neu eu dileu, yn ei ganiatáu ac yn gosod amodau newydd.

(3) Caiff y ceisydd hefyd apelio i Weinidogion Cymru os nad yw'r awdurdod cynllunio wedi gwneud dim un o'r canlynol o fewn y cyfnod penderfynu—

(a) rhoi hysbysiad i'r ceisydd o'i benderfyniad ar y cais, neu

(b) yn achos cais am gydsyniad adeilad rhestredig neu i amodau gael eu hamrywio neu eu dileu, rhoi hysbysiad i'r ceisydd ei fod—

(i) wedi arfer ei bŵer o dan adran 93 i wrthod ystyried y cais, neu

(ii) wedi atgyfeirio'r cais at Weinidogion Cymru o dan adran 94.

(4) Yn is-adran (3) ystyr "y cyfnod penderfynu" yw—

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(a) y cyfnod a bennir mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru, neu
(b) cyfnod hwy y cytunir arno yn ysgrifenedig rhwng y ceisydd a'r awdurdod cynllunio.

Gwybodaeth Cychwyn
I25 A. 100 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

101 Y weithdrefn ar gyfer gwneud apêl

(1) Rhaid gwneud apêl o dan adran 100 drwy gyflwyno hysbysiad o apêl i Weinidogion Cymru.

(2) Caiff y seiliau dros apelio a ddatgenir yn yr hysbysiad gynnwys (ar eu pen eu hunain neu gyda seiliau eraill)—
(a) honiad nad yw'r adeilad y mae'r apêl yn ymwneud ag ef o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig ac y dylai gael ei ddadrestru, neu
(b) yn achos adeilad sy'n ddarostyngedig i warchodaeth interim neu restru dros dro, honiad na ddylai'r adeilad gael ei restru.

(3) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau wneud darpariaeth ynghylch—
(a) ffurf hysbysiad o apêl (a gaiff gynnwys darpariaeth ar gyfer defnyddio ffurflen sydd i'w chyhoeddi neu i'w darparu gan Weinidogion Cymru neu berson arall);
(b) gwybodaeth y mae rhaid iddi gael ei chynnwys gyda hysbysiad o apêl;
(c) y ffordd a'r cyfnod y mae rhaid cyflwyno hysbysiad o apêl ynddi neu o'i fewn (a gaiff gynnwys darpariaeth sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i estyn y cyfnod).

(4) Mae adran 91 (hysbysiad i berchnogion adeilad) yn gymwys mewn perthynas ag apelau o dan adran 100 sy'n ymwneud â cheisiadau am gydsyniad adeilad rhestredig neu i amodau gael eu hamrywio neu eu dileu, ond fel pe bai cyfeiriadau at gais a cheisydd yn gyfeiriadau at apêl ac apelydd.

(5) Rhaid i'r cyfnod a bennir gan reoliadau o dan is-adran (3)(c) fod o leiaf 28 o ddiwrnodau sy'n dechrau â thrannoeth—
(a) yn achos apêl o dan is-adran (2) o adran 100, y diwrnod y mae'r ceisydd yn cael hysbysiad o'r penderfyniad;
(b) yn achos apêl o dan is-adran (3) o'r adran honno, ddiwedd y cyfnod penderfynu (sydd â'r un ystyr ag yn yr is-adran honno).

Gwybodaeth Cychwyn
I26 A. 101 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

102 Cyfyngiad ar amrywio cais ar ôl cyflwyno hysbysiad o apêl

(1) Unwaith y bydd hysbysiad o apêl o dan adran 100 wedi ei gyflwyno, ni chaniateir amrywio'r cais y mae'r apêl yn ymwneud ag ef ac eithrio o dan amgylchiadau a bennir mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(2) Pan fo cais yn cael ei amrywio o dan yr adran hon, caiff Gweinidogion Cymru gyfarwyddo bod rhaid ymgynghori ymhellach mewn perthynas â'r cais.

Gwybodaeth Cychwyn

I27 A. 102 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

103 Penderfyniad ar gais ar ôl cyflwyno hysbysiad o apêl

(1) Mae'r adran hon yn gymwys os yw person sydd wedi gwneud cais am gydsyniad adeilad rhestredig yn apelio o dan adran 100(3) (methiant i roi hysbysiad o benderfyniad).

(2) Ni chaiff Gweinidogion Cymru benderfynu'r apêl cyn diwedd y cyfnod a bennir mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru ac sy'n dechrau â'r diwrnod y cyflwynir yr hysbysiad o apêl.

(3) Caiff yr awdurdod cynllunio roi hysbysiad o'i benderfyniad ar y cais y mae'r apêl yn ymwneud ag ef ar unrhyw adeg cyn diwedd y cyfnod hwnnw.

(4) Os yw'r awdurdod yn rhoi hysbysiad yn unol ag is-adran (3) mai gwrthod y cais yw ei benderfyniad—

- (a) rhaid trin yr apêl fel apêl o dan adran 100(2) yn erbyn y gwrthodiad, a
- (b) rhaid i Weinidogion Cymru roi cyfle i'r apelydd i ddiwygio'r seiliau dros apelio.

(5) Os yw'r awdurdod yn rhoi hysbysiad yn unol ag is-adran (3) mai caniatáu'r cais yn ddarostyngedig i amodau yw ei benderfyniad, rhaid i Weinidogion Cymru roi cyfle i'r apelydd—

- (a) i fwrw ymlaen â'r apêl fel apêl o dan adran 100(2) yn erbyn caniatáu'r cais yn ddarostyngedig i amodau, a
- (b) i ddiwygio'r seiliau dros apelio.

Gwybodaeth Cychwyn

I28 A. 103 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

104 Penderfynu apêl

(1) Ar apêl o dan adran 100 caiff Gweinidogion Cymru—

- (a) caniatáu neu wrthod yr apêl, neu
- (b) gwrthdroi neu amrywio unrhyw ran o benderfyniad yr awdurdod cynllunio ar y cais y mae'r apêl yn ymwneud ag ef (pa un a yw'r apêl yn ymwneud â'r rhan honno ai peidio),

a chânt ymdrin â'r cais fel pe bai wedi ei wneud iddynt hwy.

(2) Pan wnaed yr apêl o dan adran 100(3) (methiant i roi hysbysiad o benderfyniad) ac nad yw'r awdurdod cynllunio wedi rhoi hysbysiad o dan adran 103(3), mae i'w thybio at ddibenion is-adran (1) i'r awdurdod benderfynu gwrthod y cais.

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(3) Ar apêl o dan adran 100 caiff Gweinidogion Cymru hefyd arfer eu pŵer o dan adran 76 i ddadrestru'r adeilad y mae'r apêl yn ymwneud ag ef.

(4) Mae Pennod 2 o Ran 5 yn gwneud darpariaeth ynghylch y weithdrefn ar gyfer ystyried apelau (gan gynnwys darpariaeth iddynt gael eu penderfynu gan bersonau a benodir gan Weinidogion Cymru).

(5) Mae penderfyniad Gweinidogion Cymru ar apêl yn derfynol.

Gwybodaeth Cychwyn

I29 A. 104 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Achosion arbennig

105 Ceisiadau gan awdurdodau cynllunio a'r Goron

(1) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau ddarparu nad yw darpariaeth a wneir gan neu o dan y Ddeddf hon i fod yn gymwys, neu ei bod i fod yn gymwys gydag addasiadau, i gais a grybwyllir yn is-adran (2) a wneir—

(a) gan awdurdod cynllunio, neu

(b) gan neu ar ran y Goron.

(2) Mae'r ceisiadau y cyfeirir atynt yn is-adran (1) yn geisiadau—

(a) am gydsyniad adeilad rhestredig,

(b) i amodau cydsyniad adeilad rhestredig gael eu hamrywio neu eu dileu, neu

(c) i fanylion gwaith o dan amod mewn cydsyniad adeilad rhestredig gael eu cymeradwyo.

(3) Caiff y rheoliadau, yn benodol, ddarparu i gais gael ei wneud i Weinidogion Cymru.

Gwybodaeth Cychwyn

I30 A. 105 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

106 Ceisiadau sy'n ymwneud â gwaith brys ar dir y Goron

(1) Caiff awdurdod priodol y Goron wneud cais am gydsyniad adeilad rhestredig i Weinidogion Cymru (yn lle gwneud cais i awdurdod cynllunio)—

(a) os yw'r adeilad rhestredig y mae'r cais yn ymwneud ag ef ar dir y Goron, a

(b) os yw awdurdod priodol y Goron yn ardystio—

(i) bod y gwaith y ceisir cydsyniad ar ei gyfer o bwysigrwydd cenedlaethol, a

(ii) ei bod yn angenrheidiol i'r gwaith gael ei gyflawni fel mater o frys.

(2) Cyn gwneud y cais, rhaid i awdurdod priodol y Goron gyhoeddi hysbysiad mewn un neu ragor o bapurau newydd sy'n cylchredeg yn ardal leol yr adeilad rhestredig—

(a) sy'n disgrifio'r gwaith arfaethedig, a

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(b) sy'n datgan ei fod yn cynnig gwneud y cais i Weinidogion Cymru o dan yr adran hon.

(3) Pan fo awdurdod priodol y Goron yn gwneud cais o dan yr adran hon—

(a) rhaid iddo roi i Weinidogion Cymru ddatganiad o'i seiliau dros wneud y cais;

(b) caiff Gweinidogion Cymru ei gwneud yn ofynnol iddo roi iddynt unrhyw wybodaeth bellach y maent yn ystyried ei bod yn angenrheidiol i'w galluogi i benderfynu'r cais.

(4) Cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl cael dogfen neu ddeunydd arall yn rhinwedd is-adran (3), rhaid i Weinidogion Cymru roi copi o'r ddogfen neu'r deunydd arall ar gael i'r cyhoedd edrych arno yn ardal leol y gwaith arfaethedig.

(5) Rhaid i Weinidogion Cymru, yn unol ag unrhyw ofynion a osodir gan reoliadau, gyhoeddi hysbysiad o'r cais ac o'r ffaith bod dogfennau a deunydd arall ar gael i edrych arnynt.

(6) Rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r personau a ganlyn ynghylch y cais—

(a) yr awdurdod cynllunio y mae'r adeilad rhestredig yn ei ardal, a

(b) unrhyw berson arall a bennir mewn rheoliadau.

(7) Mae Pennod 2 o Ran 5 yn gwneud darpariaeth ynghylch y weithdrefn ar gyfer ystyried ceisiadau a wneir i Weinidogion Cymru o dan yr adran hon.

(8) Nid yw is-adran (4) yn gymwys i'r graddau y mae dogfen neu ddeunydd arall yn ddarostyngedig i gyfarwyddyd o dan adran 178 (cyfyngu mynediad at dystiolaeth ar sail diogelwch gwladol).

(9) Mae penderfyniad Gweinidogion Cymru ar gais yn derfynol.

(10) Yn yr adran hon mae cyfeiriadau at reoliadau yn gyfeiriadau at reoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru.

Gwybodaeth Cychwyn

I31 A. 106 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Addasu a dirymu cydsyniad adeilad rhestredig

107 Addasu a dirymu cydsyniad

(1) Pan fo cydsyniad adeilad rhestredig wedi ei roi ar gais neu apêl o dan y Rhan hon, caiff yr awdurdod cynllunio y mae'r adeilad rhestredig yn ei ardal neu Weinidogion Cymru drwy orchymyn addasu neu ddirymu'r cydsyniad i unrhyw raddau.

(2) Caniateir i orchymyn sy'n addasu neu'n dirymu cydsyniad adeilad rhestredig ar gyfer unrhyw waith gael ei wneud ar unrhyw adeg cyn cwblhau'r gwaith, ond nid yw'n effeithio ar gydsyniad ar gyfer gwaith sydd wedi ei gyflawni cyn i'r gorchymyn gymryd effaith.

(3) Yn Atodlen 8—

(a) mae Rhan 1 yn gwneud darpariaeth ynghylch y gweithdrefnau y mae rhaid eu dilyn cyn i orchymyn a wneir gan awdurdod cynllunio o dan yr adran

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

hon gymryd effaith (naill ai gyda chadarnhad gan Weinidogion Cymru neu hebddo);

(b) mae Rhan 2 yn gwneud darpariaeth ynghylch y weithdrefn y mae rhaid ei dilyn cyn i Weinidogion Cymru wneud gorchymyn o dan yr adran hon.

Gwybodaeth Cychwyn

I32 A. 107 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

108 Digollediad pan fo cydsyniad yn cael ei addasu neu ei ddirymu

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan fo cydsyniad adeilad rhestredig yn cael ei addasu neu ei ddirymu gan orchymyn o dan adran 107—

(a) sydd wedi ei wneud gan awdurdod cynllunio ac wedi ei gadarnhau gan Weinidogion Cymru, neu

(b) sydd wedi ei wneud gan Weinidogion Cymru.

(2) Mae gan unrhyw berson sydd â buddiant yn yr adeilad rhestredig y mae'r cydsyniad yn ymwneud ag ef hawlogaeth, wrth wneud hawliad i'r awdurdod cynllunio, i gael ei ddigolledu gan yr awdurdod—

(a) am unrhyw wariant yr eir iddo gan y person wrth gyflawni gwaith y mae addasu neu ddirymu'r cydsyniad yn peri ei fod yn waith ofer;

(b) am unrhyw golled arall neu unrhyw ddifrod arall a ddioddefir gan y person y gellir ei phriodoli neu ei briodoli'n uniongyrchol i'r addasu neu'r dirymu.

(3) At ddibenion yr adran hon mae gwariant yr eir iddo wrth lunio planiau at ddibenion unrhyw waith, neu ar faterion tebyg eraill sy'n baratoadol i unrhyw waith, i'w drin fel pe bai'n wariant yr eir iddo wrth gyflawni'r gwaith.

(4) Yn ddarostyngedig i hynny, nid oes digollediad yn daladwy o dan yr adran hon mewn cysylltiad—

(a) â gwaith a gyflawnir cyn rhoi'r cydsyniad adeilad rhestredig sydd wedi ei addasu neu ei ddirymu, neu

(b) â cholled neu ddifrod arall (ac eithrio colled neu ddifrod sy'n ddibrisiant yng ngwerth buddiant mewn tir) sy'n deillio o unrhyw beth a wnaed neu nas gwnaed cyn i'r cydsyniad gael ei roi.

(5) Rhaid i hawliad am ddigollediad o dan yr adran hon gael ei wneud yn ysgrifenedig o fewn 6 mis sy'n dechrau â'r diwrnod y mae addasu neu ddirymu'r cydsyniad yn cymryd effaith.

(6) Yn is-adran (2) ystyr "yr awdurdod cynllunio" yw—

(a) yr awdurdod cynllunio a wnaeth y gorchymyn o dan adran 107, neu

(b) os gwnaed y gorchymyn gan Weinidogion Cymru, yr awdurdod cynllunio y mae'r adeilad rhestredig y mae'r gorchymyn yn ymwneud ag ef yn ei ardal.

Gwybodaeth Cychwyn

I33 A. 108 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

Hawl perchennog adeilad rhestredig i'w gwneud yn ofynnol prynu buddiant

109 Hysbysiad prynu pan fo cydsyniad wedi ei wrthod, wedi ei roi yn ddarostyngedig i amodau, wedi ei addasu neu wedi ei ddirymu

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan—

(a) ar gais am gydsyniad adeilad rhestredig, fo cydsyniad yn cael ei wrthod neu ei roi yn ddarostyngedig i amodau, neu

(b) bo gorchymyn o dan adran 107 yn addasu neu'n dirymu cydsyniad adeilad rhestredig.

(2) Os yw perchennog ar yr adeilad rhestredig y mae'r cais neu'r gorchymyn yn ymwneud ag ef yn honni—

(a) bod y set gyntaf o amodau wedi ei bodloni mewn perthynas â'r adeilad, a

(b) bod y set gyntaf a'r ail set o amodau wedi eu bodloni mewn perthynas ag unrhyw dir cysylltiedig,

caiff y perchennog gyflwyno hysbysiad prynu i'r awdurdod cynllunio y mae'r adeilad rhestredig yn ei ardal.

(3) Mae hysbysiad prynu yn hysbysiad sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod cynllunio brynu buddiant y perchennog yn yr adeilad rhestredig a'r tir cysylltiedig.

(4) Y set gyntaf o amodau yw—

(a)) bod yr adeilad rhestredig a'r tir cysylltiedig y cyflwynir yr hysbysiad mewn cysylltiad â hwy yn annefnyddiadwy yn eu cyflwr presennol,

(b) mewn achos pan fo cydsyniad adeilad rhestredig wedi ei roi yn ddarostyngedig i amodau neu wedi ei addasu drwy osod amodau, nad yw'n bosibl gwneud yr adeilad na'r tir yn ddefnyddiadwy drwy gyflawni'r gwaith y mae'r cydsyniad yn ymwneud ag ef yn unol â'r amodau, ac

(c) pa un bynnag, nad yw'n bosibl gwneud yr adeilad na'r tir yn ddefnyddiadwy drwy gyflawni unrhyw waith arall y rhoddwyd cydsyniad adeilad rhestredig ar ei gyfer neu y mae'r awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru wedi ymrwymo i roi cydsyniad adeilad rhestredig ar ei gyfer.

(5) Yr ail set o amodau yw—

(a) na ellir gwahanu'n sylweddol y defnydd o'r tir cysylltiedig oddi wrth y defnydd o'r adeilad rhestredig, a

(b) y dylid trin y tir cysylltiedig, ynghyd â'r adeilad, fel un daliad.

(6) Yn yr adran hon ac yn Atodlen 9—

ystyr "defnyddiadwy" ("*usable*"), mewn perthynas ag adeilad rhestredig neu dir cysylltiedig, yw bod modd gwneud defnydd rhesymol fuddiol ohono;

ystyr "tir cysylltiedig" ("*associated land*"), mewn perthynas ag adeilad rhestredig, yw tir—

(a) sy'n cynnwys yr adeilad, sy'n cydffinio ag ef neu sy'n gyfagos iddo, a

(b) a berchnogir gyda'r adeilad.

(7) Wrth benderfynu a yw adeilad rhestredig a'r tir cysylltiedig yn ddefnyddiadwy yn eu cyflwr presennol, rhaid anwybyddu defnydd arfaethedig o'r adeilad neu'r tir pe bai'n golygu—

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(a) cyflawni gwaith y mae cydsyniad adeilad rhestredig, nad yw wedi ei roi ac nad yw awdurdod cynllunio na Gweinidogion Cymru wedi ymrwymo i'w roi, yn ofynnol ar ei gyfer, neu

(b) cyflawni datblygiad nad yw caniatâd cynllunio wedi ei roi ar ei gyfer ac nad yw awdurdod cynllunio na Gweinidogion Cymru wedi ymrwymo i roi caniatâd ar ei gyfer.

(8) Nid yw adeilad rhestredig yn annefnyddiadwy yn ei gyflwr presennol—

(a) os achoswyd cyflwr presennol yr adeilad gan doriad o adran 88 (gofyniad i waith gael ei awdurdodi) neu o amod y rhoddwyd cydsyniad adeilad rhestredig yn ddarostyngedig iddo, a

(b) pe gellid gwneud yr adeilad yn ddefnyddiadwy drwy gymryd camau sy'n ofynnol neu a allai fod yn ofynnol gan hysbysiad gorfodi o dan adran 123.

Gwybodaeth Cychwyn

I34 A. 109 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

110 Hysbysiad prynu mewn cysylltiad â thir y Goron

(1) Ni chaiff perchennog buddiant preifat yn nhir y Goron gyflwyno hysbysiad prynu mewn cysylltiad â'r buddiant hwnnw oni bai—

(a) bod y perchennog wedi cynnig gwaredu'r buddiant i awdurdod priodol y Goron am bris sy'n hafal i'r digollediad (ac os na chytunir arno, mae i'w benderfynu yn yr un ffordd â'r digollediad) a fyddai'n daladwy am y buddiant pe bai'n cael ei gaffael yn unol â hysbysiad prynu, a

(b) bod awdurdod priodol y Goron wedi gwrthod y cynnig.

(2) Dim ond awdurdod priodol y Goron a gaiff gyflwyno hysbysiad prynu mewn cysylltiad â buddiant y Goron neu fuddiant y Ddugiaeth mewn tir—

(a) sy'n rhan o Ystad y Goron,

(b) sy'n perthyn i'w Fawrhydi yn hawl Ei ystadau preifat,

(c) sy'n perthyn i'w Fawrhydi yn hawl Dugiaeth Caerhirfryn, neu

(d) sy'n perthyn i Ddugiaeth Cernyw.

(3) Ni chaniateir cyflwyno hysbysiad prynu mewn cysylltiad â buddiant y Goron neu fuddiant y Ddugiaeth mewn unrhyw dir arall.

Gwybodaeth Cychwyn

I35 A. 110 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

111 Darpariaeth bellach ynghylch cyflwyno hysbysiad prynu

(1) Rhaid cyflwyno hysbysiad prynu o fewn 12 mis sy'n dechrau—

(a) yn achos hysbysiad sy'n ymwneud â phenderfyniad i wrthod cydsyniad adeilad rhestredig neu i'w roi yn ddarostyngedig i amodau, â'r diwrnod y gwneir y penderfyniad, neu

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(b) yn achos hysbysiad sy’n ymwneud â gorchymyn o dan adran 107 sy’n addasu neu’n dirymu cydsyniad adeilad rhestredig, â’r diwrnod y mae’r gorchymyn yn cymryd effaith.

(2) Mewn achos pan fo Gweinidogion Cymru yn penderfynu apêl yn erbyn penderfyniad gan awdurdod cynllunio i wrthod cydsyniad adeilad rhestredig neu i’w roi yn ddarostyngedig i amodau, mae’r cyfeiriad yn is-adran (1)(a) at y diwrnod y gwneir y penderfyniad i’w ddarllen fel pe bai’n gyfeiriad at y diwrnod y mae Gweinidogion Cymru yn penderfynu’r apêl.

(3) Caiff Gweinidogion Cymru ar unrhyw adeg estyn y cyfnod ar gyfer cyflwyno hysbysiad prynu mewn achos penodol, os ydynt wedi eu bodloni bod rhesymau da dros wneud hynny.

(4) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau wneud darpariaeth ynghylch sut y mae rhaid cyflwyno hysbysiad prynu.

(5) Pan fo hysbysiad atgyweirio wedi ei gyflwyno i berchennog ar adeilad rhestredig o dan adran 138, nid oes gan y perchennog hawlogaeth i gyflwyno hysbysiad prynu mewn cysylltiad â’r adeilad—

(a) cyn diwedd y 3 mis sy’n dechrau â’r diwrnod y cyflwynir yr hysbysiad atgyweirio, neu

(b) os dechreuir caffael yr adeilad yn orfodol o dan adran 137 yn ystod y cyfnod hwnnw, oni bai bod y caffaeliad gorfodol yn cael ei derfynu.

(6) Ni chaiff perchennog ar adeilad rhestredig sydd wedi cyflwyno hysbysiad prynu ddiwygio’r hysbysiad; ond nid yw hynny yn atal y perchennog rhag cyflwyno hysbysiad prynu pellach sy’n ymwneud â’r un penderfyniad neu’r un gorchymyn.

(7) Os yw perchennog yn cyflwyno hysbysiad prynu pellach sy’n ymwneud â’r un penderfyniad neu’r un gorchymyn, mae’r hysbysiad cynharach i’w drin fel pe bai wedi ei dynnu’n ôl oni bai bod yr hysbysiad diweddarach yn datgan nad yw’r perchennog yn bwriadu ei dynnu’n ôl.

(8) At ddibenion is-adran (5)—

(a) mae caffaeliad gorfodol yn cael ei ddechrau—

(i) gan awdurdod cynllunio pan fydd yn cyflwyno’r hysbysiad sy’n ofynnol gan adran 12 o Ddeddf Caffael Tir 1981 (p. 67);

(ii) gan Weinidogion Cymru pan fyddant yn cyflwyno’r hybysiad sy’n ofynnol gan baragraff 3(1) o Atodlen 1 i’r Ddeddf honno;

(b) mae caffaeliad gorfodol yn cael ei derfynu—

(i) yn achos caffaeliad gan awdurdod cynllunio, pan fydd y gorchymyn prynu gorfodol wedi ei dynnu’n ôl neu pan fydd Gweinidogion Cymru yn penderfynu peidio â’i gadarnhau;

(ii) yn achos caffaeliad gan Weinidogion Cymru, pan fyddant yn penderfynu peidio â gwneud y gorchymyn prynu gorfodol.

Gwybodaeth Cychwyn

I36 A. 111 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

112 Camau gweithredu yn dilyn cyflwyno hysbysiad prynu

Mae Atodlen 9 yn gwneud darpariaeth ynghylch y camau gweithredu sydd i'w cymryd gan awdurdodau cynllunio a Gweinidogion Cymru yn dilyn cyflwyno hysbysiad prynu.

Gwybodaeth Cychwyn

I37 A. 112 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

PENNOD 3

CYTUNDEBAU PARTNERIAETHAU ADEILADAU RHESTREDIG

113 Cytundebau partneriaethau adeiladau rhestredig

(1) Caiff awdurdod cynllunio wneud cytundeb o dan yr adran hon ag unrhyw berchennog ar adeilad rhestredig, neu ran o adeilad rhestredig, sydd yn ei ardal.

(2) Caiff unrhyw un neu ragor o'r personau a ganlyn hefyd fod yn barti i'r cytundeb (yn ogystal â'r perchennog a'r awdurdod)—
- (a) Gweinidogion Cymru;
- (b) unrhyw feddiannydd ar yr adeilad;
- (c) unrhyw berson arall sydd â buddiant yn yr adeilad;
- (d) unrhyw berson sy'n ymwneud â rheoli'r adeilad;
- (e) unrhyw berson arall y mae'r awdurdod cynllunio yn ystyried ei fod yn briodol gan fod ganddo wybodaeth arbennig am yr adeilad, neu ddiddordeb arbennig ynddo, neu wybodaeth arbennig am adeiladau o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol yn fwy cyffredinol, neu ddiddordeb arbennig ynddynt.

(3) Caiff Gweinidogion Cymru wneud cytundeb o dan yr adran hon ag unrhyw berchennog ar adeilad rhestredig neu ran o adeilad rhestredig.

(4) Caiff unrhyw un neu ragor o'r personau a ganlyn hefyd fod yn barti i'r cytundeb (yn ogystal â'r perchennog a Gweinidogion Cymru)—
- (a) unrhyw awdurdod cynllunio y mae'r adeilad neu'r rhan yn ei ardal;
- (b) unrhyw feddiannydd ar yr adeilad;
- (c) unrhyw berson arall sydd â buddiant yn yr adeilad;
- (d) unrhyw berson sy'n ymwneud â rheoli'r adeilad;
- (e) unrhyw berson arall y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried ei fod yn briodol gan fod ganddo wybodaeth arbennig am yr adeilad, neu ddiddordeb arbennig ynddo, neu wybodaeth arbennig am adeiladau o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol yn fwy cyffredinol, neu ddiddordeb arbennig ynddynt.

(5) Cyfeirir at gytundeb o dan yr adran hon fel "cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig" yn y Ddeddf hon.

(6) Caiff cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig roi cydsyniad adeilad rhestredig o dan adran 89(1) ar gyfer gwaith penodedig ar gyfer addasu neu estyn yr adeilad rhestredig y mae'r cytundeb yn ymwneud ag ef.

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(7) Pan fo cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig yn rhoi cydsyniad adeilad rhestredig yn ddarostyngedig i amodau, rhaid i'r cytundeb bennu'r amodau hynny.

(8) Caiff cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig hefyd—

- (a) pennu gwaith a fyddai neu na fyddai, ym marn y partïon, yn effeithio ar gymeriad yr adeilad rhestredig fel adeilad o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig;
- (b) gwneud darpariaeth ynghylch cynnal a chadw a diogelu'r adeilad;
- (c) gwneud darpariaeth ynghylch cyflawni gwaith penodedig, neu wneud unrhyw beth penodedig, mewn perthynas â'r adeilad;
- (d) darparu ar gyfer mynediad y cyhoedd i'r adeilad a darparu cyfleusterau cysylltiedig, gwybodaeth gysylltiedig neu wasanaethau cysylltiedig i'r cyhoedd;
- (e) cyfyngu ar fynediad i'r adeilad neu ar y defnydd o'r adeilad;
- (f) gwahardd gwneud unrhyw beth penodedig mewn perthynas â'r adeilad;
- (g) darparu i awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru wneud taliadau o symiau penodedig ac ar delerau penodedig—
  - (i) am gostau unrhyw waith y darperir ar ei gyfer o dan y cytundeb, neu tuag at y costau hynny, neu
  - (ii) yn gydnabyddiaeth am unrhyw gyfyngiad, unrhyw waharddiad neu unrhyw rwymedigaeth a dderbynnir gan unrhyw barti arall i'r cytundeb.

(9) Caiff cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig ymwneud â mwy nag un adeilad rhestredig neu fwy nag un rhan o adeilad rhestredig, ond dim ond os yw'r partïon i'r cytundeb yn cynnwys mewn perthynas â phob adeilad neu bob rhan—

- (a) perchennog ar yr adeilad hwnnw neu'r rhan honno, a
- (b) yr awdurdod cynllunio y mae'r adeilad hwnnw neu'r rhan honno yn ei ardal neu Weinidogion Cymru.

(10) Yn yr adran hon—

ystyr "penodedig" ("*specified*") yw wedi ei bennu neu ei ddisgrifio mewn cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig;

ystyr "perchennog" ("*owner*"), mewn perthynas ag adeilad rhestredig neu ran o adeilad rhestredig, yw person—

- (a) sy'n berchen ar yr ystad rydd-ddaliadol yn yr adeilad neu'r rhan, neu
- (b) sy'n denant o dan les ar yr adeilad neu'r rhan a roddir neu a estynnir am gyfnod penodol sydd ag o leiaf 7 mlynedd yn weddill.

Gwybodaeth Cychwyn

I38 A. 113 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

114 Darpariaeth bellach ynghylch cytundebau partneriaethau adeiladau rhestredig

(1) Rhaid i gytundeb partneriaeth adeilad rhestredig fod yn ysgrifenedig.

(2) Rhaid i gytundeb partneriaeth adeilad rhestredig—

- (a) cynnwys digon o wybodaeth i adnabod yr adeilad rhestredig y mae'n ymwneud ag ef, gan gynnwys plan;

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(b) cynnwys unrhyw blaniau eraill ac unrhyw luniadau eraill sy'n angenrheidiol i ddisgrifio unrhyw waith y mae'n ymwneud ag ef;
(c) pennu'r dyddiad y mae'n cymryd effaith a'i hyd;
(d) gwneud darpariaeth i'r partïon adolygu telerau'r cytundeb ar ysbeidiau a bennir ynddo;
(e) gwneud darpariaeth ar gyfer ei amrywio (ond mae hyn yn ddarostyngedig i reoliadau o dan is-adran (5));
(f) gwneud darpariaeth ar gyfer ei derfynu (ond mae hyn yn ddarostyngedig i adran 115).

(3) Caiff cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig gynnwys darpariaeth ddeilliadol a darpariaeth ganlyniadol.

(4) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau bennu telerau eraill y mae rhaid eu cynnwys mewn cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig.

(5) Rhaid i Weinidogion Cymru drwy reoliadau wneud darpariaeth ynghylch—
(a) yr ymgynghoriad y mae rhaid ei gynnal cyn i gytundeb partneriaeth adeilad rhestredig gael ei wneud neu ei amrywio;
(b) y cyhoeddusrwydd y mae rhaid ei roi i gytundeb partneriaeth adeilad rhestredig cyn neu ar ôl iddo gael ei wneud neu ei amrywio.

(6) Wrth ystyried pa un ai i wneud cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig sy'n rhoi cydsyniad adeilad rhestredig, neu amrywio cytundeb fel ei fod yn rhoi cydsyniad, rhaid i awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru roi sylw arbennig i ddymunoldeb diogelu—
(a) yr adeilad rhestredig y mae'r cytundeb yn ymwneud ag ef,
(b) safle'r adeilad, ac
(c) unrhyw nodweddion o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig sydd gan yr adeilad.

(7) Ni chaiff cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig osod unrhyw rwymedigaeth neu unrhyw atebolrwydd ar berson nad yw'n barti i'r cytundeb, na rhoi unrhyw hawl i berson o'r fath; ac nid yw cydsyniad adeilad rhestredig a roddir gan gytundeb o'r fath yn cael effaith ond er budd y partïon iddo.

(8) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau—
(a) datgymhwyso, neu gymhwyso neu atgynhyrchu gydag addasiadau neu hebddynt, unrhyw ddarpariaeth yn adrannau 90 i 104 (rhoi cydsyniad adeilad rhestredig) neu Bennod 4 (gorfodi) at ddibenion cytundebau partneriaethau adeiladau rhestredig, a
(b) darparu i unrhyw ddarpariaeth arall yn y Ddeddf hon fod yn gymwys gydag addasiadau sy'n ganlyniadol ar ddarpariaeth a wneir o dan baragraff (a).

Gwybodaeth Cychwyn
I39 A. 114 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

115 Terfynu cytundeb neu ddarpariaeth mewn cytundeb

(1) Caiff awdurdod cynllunio drwy orchymyn derfynu cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig y mae'n barti iddo neu unrhyw ddarpariaeth mewn cytundeb o'r fath.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(2) Caiff Gweinidogion Cymru drwy orchymyn derfynu cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig (pa un a ydynt yn barti iddo ai peidio) neu unrhyw ddarpariaeth mewn cytundeb o'r fath.

(3) Caiff gorchymyn o dan yr adran hon gynnwys darpariaeth atodol, darpariaeth ddeilliadol, darpariaeth ddarfodol, darpariaeth drosiannol neu ddarpariaeth arbed.

(4) Caniateir i orchymyn o dan yr adran hon sy'n terfynu darpariaeth sy'n rhoi cydsyniad adeilad rhestredig ar gyfer unrhyw waith gael ei wneud ar unrhyw adeg cyn cwblhau'r gwaith, ond nid yw'n effeithio ar gydsyniad adeilad rhestredig ar gyfer gwaith sydd wedi ei gyflawni cyn i'r gorchymyn gymryd effaith.

(5) Yn Atodlen 10—

(a) mae Rhan 1 yn gwneud darpariaeth ynghylch y weithdrefn y mae rhaid ei dilyn cyn i orchymyn a wneir gan awdurdod cynllunio o dan yr adran hon gymryd effaith;

(b) mae Rhan 2 yn gwneud darpariaeth ynghylch y weithdrefn y mae rhaid ei dilyn cyn i Weinidogion Cymru wneud gorchymyn o dan yr adran hon.

(6) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau ddiwygio Atodlen 10, a chaiff y rheoliadau wneud diwygiadau canlyniadol i unrhyw ddarpariaeth arall yn y Ddeddf hon.

Gwybodaeth Cychwyn

I40 A. 115 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

116 Digolledіad pan fo cytundeb neu ddarpariaeth yn cael ei derfynu neu ei therfynu

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan fo cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig, neu unrhyw ddarpariaeth mewn cytundeb o'r fath, yn cael ei derfynu neu ei therfynu gan orchymyn o dan adran 115.

(2) Mae gan unrhyw berson hawlogaeth, wrth wneud hawliad i'r awdurdod cynllunio, i gael ei ddigolledu gan yr awdurdod—

(a) am unrhyw wariant yr eir iddo gan y person wrth gyflawni gwaith y mae terfynu'r cytundeb neu'r ddarpariaeth yn peri ei fod yn waith ofer;

(b) am unrhyw golled arall neu unrhyw ddifrod arall a ddioddefir gan y person y gellir ei phriodoli neu ei briodoli'n uniongyrchol i'r terfynu.

(3) At ddibenion yr adran hon mae gwariant yr eir iddo wrth lunio planiau at ddibenion unrhyw waith, neu ar faterion tebyg eraill sy'n baratoadol i unrhyw waith, i'w drin fel pe bai'n wariant yr eir iddo wrth gyflawni'r gwaith.

(4) Yn ddarostyngedig i hynny, nid oes digolledіad yn daladwy o dan yr adran hon mewn cysylltiad—

(a) â gwaith a gyflawnwyd cyn i'r cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig, neu'r ddarpariaeth berthnasol yn y cytundeb, gymryd effaith, neu

(b) â cholled neu ddifrod arall (ac eithrio colled neu ddifrod sy'n ddibrisiant yng ngwerth buddiant mewn tir) sy'n deillio o unrhyw beth a wnaed neu nas gwnaed cyn i'r cytundeb neu'r ddarpariaeth gymryd effaith.

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(5) Rhaid i hawliad am ddigollediad o dan yr adran hon gael ei wneud yn ysgrifenedig o fewn 6 mis sy'n dechrau â'r diwrnod y mae terfynu'r cytundeb neu'r ddarpariaeth yn cymryd effaith.

(6) Yn is-adran (2) ystyr "yr awdurdod cynllunio" yw—

(a) yr awdurdod cynllunio a wnaeth y gorchymyn o dan adran 115, neu

(b) os gwnaed y gorchymyn gan Weinidogion Cymru, yr awdurdod cynllunio y mae'r adeilad rhestredig, neu'r rhan o adeilad rhestredig y mae'r gorchymyn yn ymwneud ag ef neu hi, yn ei ardal.

(7) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau ddiwygio'r adran hon, a chaiff y rheoliadau wneud diwygiadau canlyniadol i unrhyw ddarpariaeth arall yn y Ddeddf hon.

Gwybodaeth Cychwyn

I41 A. 116 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

PENNOD 4

GORFODI RHEOLAETHAU SY'N YMWNEUD AG ADEILADAU RHESTREDIG

Gwaith anawdurdodedig a difrod bwriadol: troseddau

117 Y drosedd o gyflawni gwaith anawdurdodedig neu dorri amod mewn cydsyniad

(1) Mae person yn cyflawni trosedd os yw'r person yn cyflawni gwaith, neu'n peri i waith gael ei gyflawni, mewn perthynas ag adeilad rhestredig yn groes i adran 88 (gofyniad i waith gael ei awdurdodi).

(2) Mae person hefyd yn cyflawni trosedd os yw'r person—

(a) yn cyflawni gwaith, neu'n peri i waith gael ei gyflawni, mewn perthynas ag adeilad rhestredig, a

(b) yn methu â chydymffurfio ag amod y rhoddwyd cydsyniad adeilad rhestredig yn ddarostyngedig iddo ar gyfer y gwaith.

(3) Nid yw is-adran (2) yn cyfyngu ar yr hyn a all fod yn drosedd o dan is-adran (1).

(4) Mewn achos yn erbyn person am drosedd o dan yr adran hon, mae'n amddiffyniad i'r person brofi—

(a) bod gwaith yn angenrheidiol ar frys er lles diogelwch neu iechyd neu ar gyfer diogelu'r adeilad,

(b) nad oedd yn ymarferol sicrhau diogelwch neu iechyd neu sicrhau bod yr adeilad yn cael ei ddiogelu drwy gyflawni gwaith atgyweirio neu waith i ategu neu gysgodi'r adeilad dros dro,

(c) bod y gwaith a gyflawnwyd wedi ei gyfyngu i isafswm y mesurau a oedd yn angenrheidiol ar unwaith, a

(d) i hysbysiad ysgrifenedig a oedd yn cyfiawnhau'n fanwl gyflawni'r gwaith gael ei roi i'r awdurdod cynllunio y mae'r adeilad yn ei ardal, neu yr oedd yr adeilad yn ei ardal, cyn gynted ag yr oedd yn rhesymol ymarferol.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(5) Mewn achos yn erbyn person am drosedd o dan yr adran hon mewn perthynas ag adeilad y rhoddir gwarchodaeth interim iddo—
   (a) mae'n amddiffyniad i'r person brofi nad oedd y person yn gwybod, ac na ellid bod wedi disgwyl yn rhesymol iddo wybod, bod y warchodaeth interim wedi ei rhoi, a
   (b) pan fo'r amddiffyniad yn cael ei godi gan berson y dylai hysbysiad fod wedi cael ei gyflwyno iddo o dan adran 78(1), yr erlyniad sydd i brofi i'r hysbysiad gael ei gyflwyno i'r person.

(6) Mae person sy'n euog o drosedd o dan yr adran hon yn agored—
   (a) ar euogfarn ddiannod, i ddirwy neu i'w garcharu am gyfnod nad yw'n hwy na'r terfyn cymwys o dan adran 224(1A)(b) o'r Cod Dedfrydu, neu'r ddau;
   (b) ar euogfarn ar dditiad, i ddirwy neu i'w garcharu am gyfnod nad yw'n hwy na 2 flynedd, neu'r ddau.

(7) Wrth benderfynu swm unrhyw ddirwy sydd i'w gosod ar berson a euogfarnwyd o drosedd o dan yr adran hon, rhaid i'r llys roi sylw yn benodol i unrhyw fudd ariannol sydd wedi cronni, neu yr ymddengys ei fod yn debygol o gronni, i'r person o ganlyniad i'r drosedd.

Gwybodaeth Cychwyn
I42 A. 117 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

118 Y drosedd o ddifrodi adeilad rhestredig yn fwriadol

(1) Mae person yn cyflawni trosedd os yw'r person, gyda'r bwriad o achosi difrod i adeilad rhestredig, yn gwneud unrhyw beth neu'n caniatáu i unrhyw beth gael ei wneud—
   (a) sy'n achosi difrod i'r adeilad neu sy'n debygol o arwain at ddifrod iddo, a
   (b) y byddai gan y person hawlogaeth i'w wneud neu ei ganiatáu oni bai am yr is-adran hon.

(2) Nid yw is-adran (1) yn gymwys—
   (a) i waith y rhoddwyd cydsyniad adeilad rhestredig ar ei gyfer;
   (b) i unrhyw beth a wneir mewn perthynas â heneb gofrestredig (ond gweler adran 58);
   (c) i waith mewn perthynas ag adeilad crefyddol esempt;
   (d) i unrhyw beth a awdurdodir gan ganiatâd cynllunio a roddwyd neu a gaiff ei drin fel pe bai wedi ei roi ar gais o dan Ddeddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 (p. 8);
   (e) i unrhyw beth y rhoddwyd cydsyniad datblygu ar ei gyfer o dan Ddeddf Cynllunio 2008 (p. 29).

(3) Mae person sy'n euog o drosedd o dan is-adran (1) yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol.

(4) Os yw person a euogfarnwyd o drosedd o dan is-adran (1) yn methu â chymryd unrhyw gamau rhesymol sy'n angenrheidiol i atal difrod neu ddifrod pellach sy'n deillio o'r drosedd, mae'r person yn euog o drosedd bellach.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(5) Mae person sy'n euog o drosedd o dan is-adran (4) yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n fwy nag un rhan o ddeg o lefel 3 ar y raddfa safonol ar gyfer pob diwrnod y mae'r methiant yn parhau.

Gwybodaeth Cychwyn

I43 A. 118 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Hysbysiadau stop dros dro

119 Pŵer awdurdod cynllunio i ddyroddi hysbysiad stop dros dro

(1) Caiff awdurdod cynllunio ddyroddi hysbysiad stop dros dro os yw'n ystyried—

(a) bod gwaith wedi cael ei gyflawni neu yn cael ei gyflawni mewn perthynas ag adeilad rhestredig yn ei ardal sy'n golygu torri adran 88 (gofyniad i waith gael ei awdurdodi) neu amod y rhoddwyd cydsyniad adeilad rhestredig yn ddarostyngedig iddo, a

(b) y dylai'r gwaith (neu unrhyw ran o'r gwaith) gael ei stopio ar unwaith, gan roi sylw i'w effaith ar gymeriad yr adeilad fel un sydd o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig.

(2) Rhaid i hysbysiad stop dros dro—

(a) pennu'r gwaith y mae'n ymwneud ag ef,

(b) gwahardd cyflawni'r gwaith (neu unrhyw ran o'r gwaith a bennir yn yr hysbysiad),

(c) nodi rhesymau'r awdurdod dros ddyroddi'r hysbysiad, a

(d) datgan effaith adran 121 (y drosedd o dorri hysbysiad stop dros dro).

(3) Rhaid i'r awdurdod cynllunio arddangos copi o'r hysbysiad stop dros dro ar yr adeilad rhestredig y mae'n ymwneud ag ef; a rhaid i'r copi bennu'r dyddiad y caiff ei arddangos am y tro cyntaf.

(4) Ond—

(a) os nad yw'n rhesymol ymarferol arddangos copi o'r hysbysiad ar yr adeilad, neu

(b) os yw'r awdurdod yn ystyried y gallai arddangos copi o'r hysbysiad ar yr adeilad ei ddifrodi,

caiff yr awdurdod, yn lle hynny, arddangos copi mewn lle amlwg mor agos i'r adeilad ag y bo'n rhesymol ymarferol.

(5) Caiff yr awdurdod gyflwyno copi o'r hysbysiad i unrhyw berson y mae'r awdurdod yn ystyried—

(a) ei fod yn cyflawni'r gwaith y mae'r hysbysiad yn ei wahardd neu'n peri neu'n caniatáu iddo gael ei gyflawni,

(b) ei fod yn feddiannydd ar yr adeilad rhestredig y mae'r hysbysiad yn ymwneud ag ef, neu

(c) bod ganddo fuddiant yn yr adeilad.

(6) Ni chaiff hysbysiad stop dros dro wahardd cyflawni gwaith o ddisgrifiad, neu o dan amgylchiadau, a bennir mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

Gwybodaeth Cychwyn

I44 A. 119 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

120 Hyd etc. hysbysiad stop dros dro

(1) Mae hysbysiad stop dros dro yn cymryd effaith pan arddangosir copi ohono yn unol ag adran 119 am y tro cyntaf.

(2) Mae hysbysiad stop dros dro yn peidio â chael effaith—

(a) ar ddiwedd 28 o ddiwrnodau sy'n dechrau â'r diwrnod pan arddangosir y copi ohono yn unol ag adran 119 am y tro cyntaf, neu

(b) os yw'n pennu cyfnod byrrach sy'n dechrau â'r diwrnod hwnnw, ar ddiwedd y cyfnod hwnnw.

(3) Ond os yw'r awdurdod cynllunio yn tynnu'r hysbysiad yn ôl cyn diwedd y cyfnod y byddai fel arall yn cael effaith ar ei gyfer, mae'r hysbysiad yn peidio â chael effaith pan gaiff ei dynnu'n ôl.

(4) Ni chaiff awdurdod cynllunio ddyroddi ail hysbysiad stop dros dro neu hysbysiad stop dros dro dilynol mewn perthynas â'r un gwaith oni bai ei fod, ers dyroddi'r hysbysiad blaenorol, wedi cymryd camau gorfodi eraill mewn perthynas â'r toriad y cyfeirir ato yn adran 119(1)(a).

(5) Yn is-adran (4) mae'r cyfeiriad at gymryd camau gorfodi eraill yn gyfeiriad at—

(a) dyroddi hysbysiad gorfodi o dan adran 123, neu

(b) cael gwaharddeb o dan adran 135.

Gwybodaeth Cychwyn

I45 A. 120 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

121 Y drosedd o dorri hysbysiad stop dros dro

(1) Mae person yn cyflawni trosedd os yw'r person, ar unrhyw adeg pan fydd hysbysiad stop dros dro yn cael effaith, yn cyflawni gwaith sydd wedi ei wahardd gan yr hysbysiad neu'n peri neu'n caniatáu i waith o'r fath gael ei gyflawni.

(2) Caniateir i berson gael ei gyhuddo o drosedd o dan yr adran hon drwy gyfeirio at ddiwrnod neu at gyfnod hwy, a chaniateir iddo gael ei euogfarnu o fwy nag un drosedd mewn perthynas â'r un hysbysiad stop dros dro drwy gyfeirio at gyfnodau gwahanol.

(3) Mewn achos yn erbyn person am drosedd o dan yr adran hon, mae'n amddiffyniad i'r person brofi nad oedd y person yn gwybod, ac na ellid bod wedi disgwyl yn rhesymol iddo wybod, am fodolaeth yr hysbysiad stop dros dro.

(4) Mewn achos am drosedd o dan yr adran hon, mae'n amddiffyniad profi—

(a) bod gwaith i'r adeilad rhestredig yn angenrheidiol ar frys er lles diogelwch neu iechyd neu ar gyfer diogelu'r adeilad,

(b) nad oedd yn ymarferol sicrhau diogelwch neu iechyd neu sicrhau bod yr adeilad yn cael ei ddiogelu drwy gyflawni gwaith atgyweirio neu waith i ategu neu gysgodi'r adeilad dros dro,

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(c) bod y gwaith a gyflawnwyd wedi ei gyfyngu i isafswm y mesurau a oedd yn angenrheidiol ar unwaith, a

(d) i hysbysiad ysgrifenedig a oedd yn cyfiawnhau'n fanwl gyflawni'r gwaith gael ei roi i'r awdurdod cynllunio y mae'r adeilad yn ei ardal, neu yr oedd yr adeilad yn ei ardal, cyn gynted ag yr oedd yn rhesymol ymarferol.

(5) Mae person sy'n euog o drosedd o dan yr adran hon yn agored ar euogfarn ddiannod, neu ar euogfarn ar dditiad, i ddirwy.

(6) Wrth benderfynu swm y ddirwy, rhaid i'r llys roi sylw yn benodol i unrhyw fudd ariannol sydd wedi cronni, neu yr ymddengys ei fod yn debygol o gronni, i'r person o ganlyniad i'r drosedd.

Gwybodaeth Cychwyn

I46 A. 121 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

122 DigolledIad am golled neu ddifrod a achosir gan hysbysiad stop dros dro

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan—

(a) na fo'r gwaith a bennir mewn hysbysiad stop dros dro, ar yr adeg y bydd yr hysbysiad yn cymryd effaith, yn golygu torri adran 88 (gofyniad i waith gael ei awdurdodi) neu amod y rhoddwyd cydsyniad adeilad rhestredig yn ddarostyngedig iddo, neu

(b) bo awdurdod cynllunio yn tynnu'n ôl hysbysiad stop dros dro ar ôl iddo gymryd effaith.

(2) Nid yw'r adran hon yn gymwys yn rhinwedd is-adran (1)(b) pan—

(a) bo cydsyniad adeilad rhestredig wedi ei roi ar gyfer y gwaith a bennir yn yr hysbysiad stop dros dro ar ôl i'r hysbysiad gymryd effaith, a

(b) bo'r awdurdod cynllunio yn tynnu'r hysbysiad yn ôl ar ôl i'r cydsyniad hwnnw gael ei roi.

(3) Mae gan unrhyw berson a chanddo fuddiant yn yr adeilad rhestredig y mae'r hysbysiad yn ymwneud ag ef ar yr adeg y mae'r hysbysiad yn cymryd effaith hawlogaeth, wrth wneud hawliad i'r awdurdod cynllunio, i gael ei ddigolledu gan yr awdurdod am unrhyw golled neu unrhyw ddifrod a ddioddefir gan y person y gellir ei phriodoli neu ei briodoli'n uniongyrchol i effaith yr hysbysiad.

(4) Mae'r golled neu'r difrod y mae digolledIad yn daladwy amdani neu amdano yn cynnwys unrhyw swm sy'n daladwy gan yr hawlydd mewn cysylltiad â thor contract a achosir drwy gymryd camau gweithredu sy'n angenrheidiol i gydymffurfio â'r hysbysiad.

(5) Nid oes digolledIad yn daladwy o dan yr adran hon am golled neu ddifrod y gallai'r hawlydd fod wedi ei hosgoi neu ei osgoi—

(a) drwy ddarparu gwybodaeth yr oedd hysbysiad a gyflwynwyd gan yr awdurdod cynllunio o dan adran 197 o'r Ddeddf hon neu adran 16 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Darpariaethau Amrywiol) 1976 (p. 57) yn ei gwneud yn ofynnol i'r hawlydd ei darparu, neu

(b) drwy gydweithredu â'r awdurdod cynllunio mewn unrhyw ffordd arall wrth ymateb i hysbysiad o'r fath.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(6) Rhaid i hawliad am ddigolledad o dan yr adran hon gael ei wneud yn ysgrifenedig o fewn 6 mis sy'n dechrau—

(a) mewn achos sy'n dod o fewn is-adran (1)(a) ond nid o fewn is-adran (1)(b), â'r diwrnod y mae'r hysbysiad stop dros dro yn cymryd effaith;

(b) mewn achos sy'n dod o fewn is-adran (1)(b), â'r diwrnod y mae'r hysbysiad wedi ei dynnu'n ôl.

Gwybodaeth Cychwyn

I47 A. 122 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Hysbysiadau gorfodi a ddyroddir gan awdurdodau cynllunio

123 Pŵer awdurdod cynllunio i ddyroddi hysbysiad gorfodi

(1) Caiff awdurdod cynllunio ddyroddi hysbysiad gorfodi os yw'n ystyried—

(a) bod gwaith sy'n golygu torri adran 88 (gofyniad i waith gael ei awdurdodi) neu amod y rhoddwyd cydsyniad adeilad rhestredig yn ddarostyngedig iddo wedi cael ei gyflawni neu yn cael ei gyflawni mewn perthynas ag adeilad rhestredig yn ei ardal, a

(b) ei bod yn briodol dyroddi'r hysbysiad, gan roi sylw i effaith y gwaith ar gymeriad yr adeilad fel adeilad o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig.

(2) Rhaid i hysbysiad gorfodi—

(a) pennu'r toriad honedig, a

(b) ei gwneud yn ofynnol i gamau a bennir yn yr hysbysiad gael eu cymryd at un neu ragor o'r dibenion a nodir yn is-adran (3).

(3) Y dibenion yw—

(a) adfer yr adeilad rhestredig i'w gyflwr cyn i'r toriad ddigwydd,

(b) os yw'r awdurdod cynllunio yn ystyried na fyddai gwaith adfer yn rhesymol ymarferol neu y byddai'n annymunol, cyflawni gwaith pellach i leddfu effaith y toriad, neu

(c) rhoi'r adeilad yn y cyflwr y byddai wedi bod ynddo pe cydymffurfiwyd â thelerau unrhyw gydsyniad adeilad rhestredig ar gyfer y gwaith y mae'r hysbysiad yn ymwneud ag ef (gan gynnwys unrhyw amodau sydd ynghlwm wrth y cydsyniad).

(4) Pan fo hysbysiad gorfodi yn gosod gofyniad o dan is-adran (3)(b), mae cydsyniad adeilad rhestredig i'w drin fel pe bai wedi ei roi ar gyfer unrhyw waith sydd wedi ei gyflawni yn unol â'r gofyniad.

Gwybodaeth Cychwyn

I48 A. 123 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

124 Cyflwyno hysbysiad gorfodi a'r hysbysiad yn cymryd effaith

(1) Rhaid i hysbysiad gorfodi bennu—

(a) y dyddiad y mae i gymryd effaith, a

(b) o fewn pa gyfnod y mae rhaid cymryd y camau a bennir ynddo.

(2) Mae'r hysbysiad yn cymryd effaith ar ddechrau'r diwrnod a bennir o dan is-adran (1)(a); ond pan fo apêl yn cael ei gwneud yn erbyn yr hysbysiad o dan adran 127, mae hyn yn ddarostyngedig i adrannau 127(4)(a) a 184(5).

(3) Caiff hysbysiad gorfodi bennu cyfnodau gwahanol ar gyfer cymryd camau gwahanol.

(4) Pan fo awdurdod cynllunio yn dyroddi hysbysiad gorfodi, rhaid iddo gyflwyno copi o'r hysbysiad—

(a) i bob perchennog a phob meddiannydd ar yr adeilad rhestredig y mae'r hysbysiad yn ymwneud ag ef, a

(b) i unrhyw berson arall a chanddo fuddiant yn yr adeilad y mae'r awdurdod yn ystyried bod yr hysbysiad yn effeithio'n sylweddol arno.

(5) Rhaid cyflwyno pob copi o'r hysbysiad—

(a) cyn diwedd 28 o ddiwrnodau ar ôl y diwrnod y dyroddir yr hysbysiad, a

(b) o leiaf 28 o ddiwrnodau cyn y dyddiad a bennir yn yr hysbysiad fel y dyddiad y mae i gymryd effaith.

Gwybodaeth Cychwyn

I49 A. 124 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

125 Amrywio hysbysiad gorfodi a thynnu hysbysiad gorfodi yn ôl

(1) Pan fo awdurdod cynllunio wedi dyroddi hysbysiad gorfodi, caiff—

(a) tynnu'r hysbysiad yn ôl;

(b) hepgor neu lacio unrhyw ofyniad yn yr hysbysiad, ac yn benodol estyn y cyfnod y mae'r hysbysiad yn ei gwneud yn ofynnol i unrhyw gam gael ei gymryd ynddo.

(2) Caiff yr awdurdod arfer y pwerau yn is-adran (1) pa un a yw'r hysbysiad wedi cymryd effaith ai peidio.

(3) Nid yw tynnu hysbysiad gorfodi yn ôl yn atal yr awdurdod cynllunio rhag dyroddi hysbysiad gorfodi arall.

(4) Mae is-adran (5) yn gymwys pan oedd yr awdurdod cynllunio wedi cyflwyno copïau o'r hysbysiad gorfodi o dan adran 124(4) cyn arfer y pwerau yn is-adran (1).

(5) Yn union ar ôl arfer unrhyw un o'r pwerau hynny, rhaid i'r awdurdod roi hysbysiad ei fod wedi gwneud hynny i bob person y cyflwynwyd copi o'r hysbysiad gorfodi iddo (neu y byddai copi o'r hysbysiad yn cael ei gyflwyno iddo pe bai'n cael ei ailddyroddi).

Gwybodaeth Cychwyn

I50 A. 125 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

126 Effaith rhoi cydsyniad adeilad rhestredig ar hysbysiad gorfodi

(1) Mae'r adran hon yn gymwys os rhoddir, ar ôl i hysbysiad gorfodi gael ei ddyroddi, gydsyniad adeilad rhestredig o dan adran 89(2)—

(a) sy'n awdurdodi unrhyw waith y mae'r hysbysiad yn ymwneud ag ef sydd wedi ei gyflawni yn groes i adran 88, neu

(b) sy'n awdurdodi gwaith sy'n golygu torri amod y rhoddwyd cydsyniad blaenorol yn ddarostyngedig iddo.

(2) Mae'r hysbysiad yn peidio â chael effaith (neu nid yw'n cymryd effaith) i'r graddau y mae'n—

(a) ei gwneud yn ofynnol i gamau gael eu cymryd sy'n anghyson â'r awdurdodiad i'r gwaith, neu

(b) ei gwneud yn ofynnol i gamau gael eu cymryd er mwyn cydymffurfio â'r amod.

(3) Nid yw'r ffaith bod hysbysiad gorfodi wedi peidio â chael effaith yn gyfan gwbl neu'n rhannol yn rhinwedd yr adran hon yn effeithio ar atebolrwydd unrhyw berson am drosedd mewn cysylltiad â methiant blaenorol i gydymffurfio â'r hysbysiad (gweler adran 133).

Gwybodaeth Cychwyn

I51 A. 126 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Apelau ac achosion eraill sy'n ymwneud â hysbysiadau gorfodi

127 Yr hawl i apelio yn erbyn hysbysiad gorfodi

(1) Caiff y personau a ganlyn apelio i Weinidogion Cymru yn erbyn hysbysiad gorfodi (pa un a oes copi o'r hysbysiad wedi ei gyflwyno iddynt ai peidio)—

(a) unrhyw berson a chanddo fuddiant yn yr adeilad rhestredig y mae'r hysbysiad yn ymwneud ag ef;

(b) unrhyw berson sydd, yn rhinwedd trwydded—

(i) yn meddiannu'r adeilad ar y diwrnod y dyroddir yr hysbysiad, a

(ii) yn parhau i'w feddiannu pan wneir yr apêl.

(2) Caniateir gwneud apêl ar un neu ragor o'r seiliau a ganlyn—

(a) nad yw'r adeilad o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig;

(b) nad yw'r materion yr honnir eu bod yn torri adran 88 neu amod yn y cydsyniad adeilad rhestredig wedi digwydd;

(c) nad yw'r materion hynny (os digwyddasant) yn doriad o'r fath;

(d) bod yr amodau a ganlyn wedi eu bodloni—

(i) bod y gwaith i'r adeilad yn angenrheidiol ar frys er lles diogelwch neu iechyd neu ar gyfer diogelu'r adeilad,

(ii) nad oedd yn ymarferol sicrhau diogelwch neu iechyd neu sicrhau bod yr adeilad yn cael ei ddiogelu drwy gyflawni gwaith atgyweirio neu waith i ategu neu gysgodi'r adeilad dros dro, a

(iii) bod y gwaith a gyflawnwyd wedi ei gyfyngu i isafswm y mesurau a oedd yn angenrheidiol ar unwaith;

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(e) y dylai cydsyniad adeilad rhestredig gael ei roi ar gyfer y gwaith y mae'r hysbysiad yn ymwneud ag ef, neu y dylai unrhyw amod perthnasol yn y cydsyniad adeilad rhestredig a roddwyd ar gyfer y gwaith gael ei ddileu neu gael ei ddisodli gan amodau gwahanol;

(f) na chyflwynwyd copi o'r hysbysiad i berson fel sy'n ofynnol gan adran 124;

(g) na fyddai camau y mae'r hysbysiad yn eu gwneud yn ofynnol o dan adran 123(3)(a) yn ateb y diben o adfer cymeriad yr adeilad;

(h) bod camau y mae'r hysbysiad yn eu gwneud yn ofynnol at unrhyw un neu ragor o'r dibenion a nodir yn adran 123(3) yn mynd y tu hwnt i'r hyn sy'n angenrheidiol at y diben o dan sylw;

(i) bod y cyfnod y mae'r hysbysiad yn ei gwneud yn ofynnol i unrhyw gam gael ei gymryd ynddo yn afresymol o fyr.

(3) Rhaid i apêl gael ei gwneud drwy—

(a) cyflwyno hysbysiad o apêl i Weinidogion Cymru cyn y dyddiad a bennir yn yr hysbysiad gorfodi fel y dyddiad y mae i gymryd effaith,

(b) anfon hysbysiad o apêl at Weinidogion Cymru mewn llythyr wedi ei gyfeirio'n briodol a'i ragdalu a'i bostio atynt ar adeg pan fyddai, yng nghwrs arferol y post, yn cael ei ddanfon atynt cyn y dyddiad hwnnw, neu

(c) anfon hysbysiad o apêl at Weinidogion Cymru drwy ddefnyddio cyfathrebiadau electronig ar adeg pan fyddai, yng nghwrs arferol trosglwyddo, yn cael ei ddanfon atynt cyn y dyddiad hwnnw.

(4) Pan fo apêl wedi ei gwneud—

(a) nid yw'r hysbysiad gorfodi yn cael effaith hyd nes y penderfynir yn derfynol ar yr apêl neu y tynnir yr apêl yn ôl; ond mae hyn yn ddarostyngedig i unrhyw orchymyn o dan adran 184(5);

(b) nid oes gan yr apelydd nac unrhyw berson arall hawlogaeth, mewn unrhyw achos arall a ddechreuodd ar ôl i'r apêl gael ei gwneud, i honni na chyflwynwyd yr hysbysiad gorfodi i'r apelydd yn unol ag adran 124.

(5) Rhaid i apelydd gyflwyno datganiad ysgrifenedig i Weinidogion Cymru sy'n cynnwys gwybodaeth sy'n ofynnol gan reoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru.

(6) Rhaid i'r apelydd gyflwyno'r datganiad naill ai—

(a) gyda'r hysbysiad o apêl, neu

(b) o fewn y cyfnod a bennir mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru.

(7) Pan fo apêl yn cael ei gwneud ar fwy nag un sail, os yw'r apelydd yn methu â rhoi gwybodaeth sy'n ofynnol o dan is-adran (5) mewn perthynas â sail o fewn y cyfnod a bennir o dan is-adran (6)(b), caiff Gweinidogion Cymru benderfynu'r apêl heb ystyried y sail honno.

(8) Mae Pennod 2 o Ran 5 yn gwneud darpariaeth ynghylch y weithdrefn ar gyfer ystyried apelau o dan yr adran hon (gan gynnwys darpariaeth iddynt gael eu penderfynu gan bersonau a benodir gan Weinidogion Cymru).

Gwybodaeth Cychwyn

I52 A. 127 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

128 Penderfynu apêl

(1) Ar apêl o dan adran 127, caiff Gweinidogion Cymru—
- (a) cywiro unrhyw ddiffyg, unrhyw wall neu unrhyw gamddisgrifiad yn yr hysbysiad gorfodi y mae'r apêl yn ymwneud ag ef, neu
- (b) amrywio telerau'r hysbysiad,

os ydynt wedi eu bodloni na fydd y cywiriad neu'r amrywiad yn achosi anghyfiawnder i'r apelydd na'r awdurdod cynllunio.

(2) Pan fo Gweinidogion Cymru yn penderfynu apêl—
- (a) os ydynt yn caniatáu'r apêl, cânt ddiddymu'r hysbysiad gorfodi;
- (b) rhaid iddynt roi unrhyw gyfarwyddydau sy'n angenrheidiol i roi effaith i'w penderfyniad.

(3) Wrth benderfynu apêl caiff Gweinidogion Cymru—
- (a) rhoi cydsyniad adeilad rhestredig ar gyfer unrhyw ran o'r gwaith y mae'r hysbysiad gorfodi yn ymwneud ag ef;
- (b) dileu unrhyw amod y rhoddwyd cydsyniad adeilad rhestredig yn ddarostyngedig iddo a rhoi unrhyw amod arall yn ei le, pa un a yw'n fwy neu'n llai beichus;
- (c) arfer eu pŵer o dan adran 76 i ddadrestru'r adeilad y mae'r apêl yn ymwneud ag ef.

(4) Pan fyddai fel arall yn sail dros benderfynu caniatáu apêl na chyflwynwyd copi o'r hysbysiad gorfodi i berson yr oedd yn ofynnol cyflwyno copi iddo, caiff Gweinidogion Cymru anwybyddu'r ffaith honno os nad yw'r methiant wedi cael effaith andwyol sylweddol ar yr apelydd na'r person hwnnw.

(5) Caiff Gweinidogion Cymru—
- (a) gwrthod apêl os yw'r apelydd yn methu â chydymffurfio ag adran 127(6);
- (b) caniatáu apêl a diddymu'r hysbysiad gorfodi os yw'r awdurdod cynllunio yn methu, o fewn y cyfnod a bennir mewn rheoliadau a wneir o dan adran 175, â chydymffurfio â gofyniad yn y rheoliadau—
  - (i) i gyflwyno datganiad o'r sylwadau y mae'r awdurdod yn cynnig eu gwneud ar apêl sy'n cynnwys y materion a bennir yn y rheoliadau, neu
  - (ii) i anfon at Weinidogion Cymru gopi o'r hysbysiad gorfodi a rhestr o'r personau y cyflwynwyd copïau iddynt.

(6) Mae penderfyniad Gweinidogion Cymru ar yr apêl (gan gynnwys unrhyw benderfyniad sy'n ymwneud ag arfer y pwerau a roddir gan is-adran (3)) yn derfynol.

Gwybodaeth Cychwyn

I53 A. 128 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

129 Y seiliau dros apelio i beidio â chael eu codi mewn achosion eraill

Ni chaniateir cwestiynu dilysrwydd hysbysiad gorfodi, ar unrhyw un neu ragor o'r seiliau y caniateir gwneud apêl arnynt o dan adran 127, mewn unrhyw achos ac eithrio apêl o dan yr adran honno.

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

Gwybodaeth Cychwyn
I54 A. 129 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Cydymffurfio â hysbysiadau gorfodi

130 Gorchymyn i ganiatáu camau sy'n ofynnol gan hysbysiad gorfodi

(1) Caiff perchennog tir wneud cais drwy gŵyn i lys ynadon am orchymyn sy'n ei gwneud yn ofynnol i berson arall a chanddo fuddiant yn y tir ganiatáu i'r perchennog gymryd camau sy'n ofynnol gan hysbysiad gorfodi.

(2) Caiff y llys wneud gorchymyn o'r fath os yw wedi ei fodloni bod y person arall yn atal y perchennog rhag cymryd camau sy'n ofynnol gan yr hysbysiad gorfodi.

Gwybodaeth Cychwyn
I55 A. 130 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

131 Pŵer i fynd ar dir a chymryd camau sy'n ofynnol gan hysbysiad gorfodi

(1) Os yw'r cyfnod y mae hysbysiad gorfodi yn ei gwneud yn ofynnol i unrhyw gam gael ei gymryd ynddo wedi dod i ben ac nad yw'r cam wedi ei gymryd, caiff yr awdurdod cynllunio a ddyroddodd yr hysbysiad, ar unrhyw adeg resymol, fynd ar y tir y mae'r hysbysiad yn ymwneud ag ef a chymryd y cam.

(2) Mae person sy'n fwriadol yn rhwystro person sy'n arfer pŵer o dan is-adran (1) yn cyflawni trosedd.

(3) Mae person sy'n euog o drosedd o dan is-adran (2) yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol.

(4) Nid yw'r adran hon yn gymwys mewn perthynas â thir y Goron.

Gwybodaeth Cychwyn
I56 A. 131 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

132 Adennill costau cydymffurfio â hysbysiad gorfodi

(1) Pan fo awdurdod cynllunio yn arfer y pwerau o dan adran 131(1) i fynd ar dir a chymryd cam sy'n ofynnol gan hysbysiad gorfodi, caiff yr awdurdod adennill oddi wrth berson sydd ar y pryd yn berchennog ar y tir y costau y mae'n mynd iddynt yn rhesymol wrth wneud hynny.

(2) Os yw awdurdod cynllunio yn ceisio adennill costau o dan is-adran (1) oddi wrth berchennog ar dir—

(a) y mae ganddo hawlogaeth i gael crogrent y tir dim ond fel asiant neu ymddiriedolwr ar gyfer person arall (y "penadur"), a

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(b) nad oes ganddo, ac nad oedd ganddo ar unrhyw adeg ers y diwrnod pan fynnwyd bod y costau yn cael eu talu, ddigon o arian ar ran y penadur i dalu'r costau yn llawn,

mae atebolrwydd yr asiant neu'r ymddiriedolwr wedi ei gyfyngu i gyfanswm yr arian y mae'r asiant neu'r ymddiriedolwr wedi ei gael ar ran y penadur ers y diwrnod hwnnw.

(3) Os yw is-adran (2) yn atal awdurdod cynllunio rhag adennill y cyfan o'i gostau oddi wrth asiant neu ymddiriedolwr, caiff eu hadennill oddi wrth y penadur, neu'n rhannol oddi wrth y penadur ac yn rhannol oddi wrth yr asiant neu'r ymddiriedolwr.

(4) Pan fo copi o hysbysiad gorfodi wedi cael ei gyflwyno mewn cysylltiad ag adeilad rhestredig, mae—

(a) costau y mae perchennog neu feddiannydd ar yr adeilad yn mynd iddynt at ddiben cydymffurfio â'r hysbysiad, a

(b) symiau y mae perchennog ar dir yn eu talu o dan is-adran (1) mewn cysylltiad â chostau y mae'r awdurdod cynllunio yn mynd iddynt wrth gymryd camau sy'n ofynnol gan yr hysbysiad,

i'w trin fel pe aed iddynt neu pe baent wedi eu talu at ddefnydd ac ar gais y person a gyflawnodd y gwaith y mae'r hysbysiad yn ymwneud ag ef.

(5) Mae'r costau y gellir eu hadennill gan awdurdod cynllunio o dan is-adran (1), hyd nes iddynt gael eu hadennill, yn bridiant ar y tir y mae'r hysbysiad gorfodi yn ymwneud ag ef.

(6) Mae'r pridiant yn cymryd effaith fel pridiant tir lleol ar ddechrau'r diwrnod ar ôl y diwrnod y mae'r awdurdod yn cwblhau'r cam y mae'r costau'n ymwneud ag ef.

(7) Mae is-adran (8) yn gymwys pan—

(a) bo awdurdod cynllunio yn symud ymaith ddeunyddiau o dir yng nghwrs cymryd camau sy'n ofynnol gan hysbysiad gorfodi, a

(b) na fo perchennog y deunyddiau, o fewn 3 diwrnod ar ôl y diwrnod y cânt eu symud ymaith, yn hawlio'r deunyddiau ac yn mynd â hwy i ffwrdd.

(8) O ran yr awdurdod cynllunio—

(a) caiff werthu'r deunyddiau, a

(b) os yw'n gwneud hynny, rhaid iddo dalu'r enillion i'r person a oedd yn berchen ar y deunyddiau, ar ôl didynnu unrhyw gostau y gall yr awdurdod eu hadennill oddi wrth y person.

(9) Ni chaiff awdurdod cynllunio adennill costau o dan yr adran hon oddi wrth y Goron.

Gwybodaeth Cychwyn

I57 A. 132 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

133 Y drosedd o fethu â chydymffurfio â hysbysiad gorfodi

(1) Pan, ar unrhyw adeg ar ôl diwedd y cyfnod y mae hysbysiad gorfodi yn ei gwneud yn ofynnol i unrhyw gam gael ei gymryd ynddo, na fo'r cam wedi ei gymryd, mae person sydd ar y pryd yn berchennog ar yr adeilad rhestredig y mae'r hysbysiad yn ymwneud ag ef yn euog o drosedd.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(2) Caniateir i berson gael ei gyhuddo o drosedd o dan yr adran hon drwy gyfeirio at ddiwrnod neu at gyfnod hwy, a chaniateir iddo gael ei euogfarnu o fwy nag un drosedd mewn perthynas â'r un hysbysiad gorfodi drwy gyfeirio at gyfnodau gwahanol.

(3) Mewn achos yn erbyn person am drosedd o dan yr adran hon, mae'n amddiffyniad i'r person brofi—

(a) iddo wneud popeth y gellid bod wedi disgwyl iddo ei wneud i sicrhau i'r camau a oedd yn ofynnol gan yr hysbysiad gael eu cymryd, neu

(b) na chyflwynwyd copi o'r hysbysiad gorfodi i'r person ac nad oedd yn ymwybodol o'i fodolaeth.

(4) Mae person sy'n euog o drosedd o dan yr adran hon yn agored ar euogfarn ddiannod, neu ar euogfarn ar dditiad, i ddirwy.

(5) Wrth benderfynu swm y ddirwy, rhaid i'r llys roi sylw yn benodol i unrhyw fudd ariannol sydd wedi cronni, neu yr ymddengys ei fod yn debygol o gronni, i'r person o ganlyniad i'r drosedd.

Gwybodaeth Cychwyn

I58 A. 133 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Hysbysiadau gorfodi a ddyroddir gan Weinidogion Cymru

134 Pŵer Gweinidogion Cymru i ddyroddi hysbysiad gorfodi

(1) Caiff Gweinidogion Cymru ddyroddi hysbysiad gorfodi os ydynt yn ystyried—

(a) bod gwaith sy'n golygu torri adran 88 (gofyniad i waith gael ei awdurdodi) neu amod y rhoddwyd cydsyniad adeilad rhestredig yn ddarostyngedig iddo wedi cael ei gyflawni neu yn cael ei gyflawni mewn perthynas ag adeilad rhestredig, a

(b) ei bod yn briodol dyroddi'r hysbysiad, gan roi sylw i effaith y gwaith ar gymeriad yr adeilad fel adeilad o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig.

(2) Cyn dyroddi'r hysbysiad, rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r awdurdod cynllunio y mae'r adeilad yn ei ardal.

(3) Mae hysbysiad gorfodi a ddyroddir gan Weinidogion Cymru yn cael yr un effaith ag un a ddyroddir gan awdurdod cynllunio.

(4) Mae adrannau 123 i 132 yn gymwys mewn perthynas â hysbysiad gorfodi a ddyroddir gan Weinidogion Cymru fel pe bai cyfeiriadau at awdurdod cynllunio yn gyfeiriadau at Weinidogion Cymru.

Gwybodaeth Cychwyn

I59 A. 134 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

Gwaharddebau

135 Gwaharddeb i atal gwaith anawdurdodedig neu fethiant i gydymffurfio ag amod mewn cydsyniad

(1) Caiff awdurdod cynllunio wneud cais i'r Uchel Lys neu'r llys sirol am waharddeb i atal—

(a) toriad gwirioneddol neu doriad disgwyliedig o adran 88 (gofyniad i waith gael ei awdurdodi) mewn perthynas ag adeilad rhestredig yn ei ardal, neu

(b) methiant gwirioneddol neu fethiant disgwyliedig i gydymffurfio ag amod mewn cydsyniad adeilad rhestredig ar gyfer gwaith i adeilad rhestredig yn ei ardal.

(2) Caiff awdurdod wneud cais pa un a yw wedi arfer, neu'n cynnig arfer, unrhyw un neu ragor o'i bwerau eraill o dan y Rhan hon ai peidio.

(3) Caiff y llys roi gwaharddeb ar unrhyw delerau y mae'n ystyried eu bod yn briodol at ddiben atal y toriad.

(4) Caiff rheolau llys ddarparu i waharddeb gael ei dyroddi yn erbyn person nad yw'n hysbys pwy ydyw.

(5) Ni chaniateir dyroddi gwaharddeb o dan yr adran hon yn erbyn y Goron.

Gwybodaeth Cychwyn

I60 A. 135 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

PENNOD 5

CAFFAEL A DIOGELU ADEILADAU O DDIDDORDEB ARBENNIG

Caffael drwy gytundeb adeiladau o ddiddordeb arbennig

136 Pŵer awdurdod cynllunio i gaffael adeilad drwy gytundeb

(1) Caiff awdurdod cynllunio gaffael drwy gytundeb—

(a) unrhyw adeilad sy'n gyfan gwbl neu'n bennaf yng Nghymru y mae'n ystyried ei fod o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig, a

(b) unrhyw dir y mae'r amodau yn is-adran (2) wedi eu bodloni mewn cysylltiad ag ef.

(2) Yr amodau yw—

(a) bod y tir yn cynnwys yr adeilad, yn cydffinio ag ef neu'n gyfagos iddo, a

(b) bod yr awdurdod cynllunio yn ystyried bod angen y tir—

(i) ar gyfer diogelu'r adeilad neu ei amwynderau,

(ii) ar gyfer darparu neu hwyluso mynediad iddo, neu

(iii) ar gyfer ei reolaethu'n briodol neu ei reoli'n briodol.

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(3) Mae Rhan 1 o Ddeddf Prynu Gorfodol 1965 (p. 56) yn gymwys (i'r graddau y mae'n berthnasol) i gaffaeliad o dan yr adran hon, ac eithrio adrannau 4 i 8, adran 10 ac adran 31 o'r Ddeddf honno.

(4) Mae cyfeiriadau yn y Rhan honno at "the execution of the works" i'w darllen mewn perthynas â chaffaeliad o dan yr adran hon fel pe baent yn cynnwys cyflawni gwaith adeiladu neu waith cynnal a chadw sydd wedi ei awdurdodi gan adran 203 o Ddeddf Tai a Chynllunio 2016 (p. 22) (pŵer i drechu hawddfreintiau a hawliau eraill).

Gwybodaeth Cychwyn

I61 A. 136 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Caffael yn orfodol adeiladau rhestredig y mae angen eu hatgyweirio

137 Pwerau i gaffael adeilad rhestredig yn orfodol at ddiben ei ddiogelu

(1) Mae'r adran hon yn gymwys os yw Gweinidogion Cymru—
- (a) yn ystyried nad yw camau rhesymol yn cael eu cymryd ar gyfer diogelu adeilad rhestredig yn briodol, a
- (b) wedi eu bodloni bod achos cymhellol er budd y cyhoedd i'r adeilad gael ei gaffael yn orfodol at ddiben ei ddiogelu.

(2) Caiff Gweinidogion Cymru—
- (a) awdurdodi'r awdurdod cynllunio y mae'r adeilad rhestredig yn ei ardal i gaffael yn orfodol yr adeilad ac unrhyw dir y mae'r amodau yn is-adran (3) wedi eu bodloni mewn cysylltiad ag ef, neu
- (b) caffael yr adeilad a'r tir eu hunain yn orfodol.

(3) Yr amodau yw—
- (a) bod y tir yn cynnwys yr adeilad, yn cydffinio ag ef neu'n gyfagos iddo, a
- (b) bod Gweinidogion Cymru yn ystyried bod angen y tir—
  - (i) ar gyfer diogelu'r adeilad neu ei amwynderau,
  - (ii) ar gyfer darparu neu hwyluso mynediad iddo, neu
  - (iii) ar gyfer ei reolaethu'n briodol neu ei reoli'n briodol.

(4) Nid yw'r adran hon yn caniatáu caffael—
- (a) adeilad sy'n heneb gofrestredig (ond gweler adran 43), neu
- (b) adeilad crefyddol esempt.

(5) Nid yw'r adran hon yn caniatáu caffael buddiant yn nhir y Goron oni bai—
- (a) bod y buddiant yn cael ei ddal ac eithrio gan neu ar ran y Goron, a
- (b) bod awdurdod priodol y Goron yn cytuno i'r caffaeliad.

(6) Mae Deddf Caffael Tir 1981 (p. 67) yn gymwys i gaffaeliad o dan yr adran hon.

(7) Yn y Bennod hon ystyr "awdurdod caffael" yw—
- (a) yn achos caffaeliad neu gaffaeliad arfaethedig o dan is-adran (2)(a), yr awdurdod cynllunio sy'n caffael neu'n cynnig caffael yr adeilad rhestredig neu'r tir;

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(b) yn achos caffaeliad neu gaffaeliad arfaethedig o dan is-adran (2)(b), Gweinidogion Cymru.

Gwybodaeth Cychwyn

I62 A. 137 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

138 Gofyniad i gyflwyno hysbysiad atgyweirio cyn dechrau caffael yn orfodol

(1) Ni chaiff awdurdod caffael ddechrau caffael adeilad rhestredig yn orfodol o dan adran 137 oni bai—

(a) bod yr awdurdod wedi cyflwyno hysbysiad atgyweirio i bob perchennog ar yr adeilad,

(b) bod y 2 fis sy'n dechrau â'r diwrnod y cyflwynwyd yr hysbysiad atgyweirio wedi dod i ben, ac

(c) nad yw'r hysbysiad atgyweirio wedi ei dynnu'n ôl.

(2) Mae hysbysiad atgyweirio yn hysbysiad—

(a) sy'n pennu'r gwaith y mae'r awdurdod yn ystyried ei fod yn rhesymol angenrheidiol ar gyfer diogelu'r adeilad rhestredig yn briodol, a

(b) sy'n esbonio effaith adrannau 137 i 141 o'r Ddeddf hon ac adran 49 o Ddeddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth) 1990 (p. 9) (rhagdybiaeth ynghylch cydsyniad adeilad rhestredig wrth asesu digolledіad am gaffaeliad gorfodol).

(3) Os—

(a) yw adeilad rhestredig yn cael ei ddymchwel ar ôl cyflwyno hysbysiad atgyweirio mewn cysylltiad ag ef, ond

(b) bod Gweinidogion Cymru wedi eu bodloni y byddent wedi cadarnhau neu wedi gwneud gorchymyn prynu gorfodol mewn cysylltiad â'r adeilad pe na bai wedi cael ei ddymchwel,

nid yw dymchwel yr adeilad yn atal caffael safle'r adeilad yn orfodol o dan adran 137.

(4) Caiff awdurdod caffael ar unrhyw adeg dynnu'n ôl hysbysiad atgyweirio y mae wedi ei gyflwyno i unrhyw berson; ac os yw'n gwneud hynny, rhaid iddo roi hysbysiad i'r person ar unwaith ei fod wedi ei dynnu'n ôl.

(5) At ddibenion is-adran (1) mae awdurdod caffael yn dechrau caffaeliad gorfodol pan fydd yn cyflwyno'r hysbysiad sy'n ofynnol gan adran 12 o Ddeddf Caffael Tir 1981 (p. 67) neu baragraff 3(1) o Atodlen 1 i'r Ddeddf honno.

Gwybodaeth Cychwyn

I63 A. 138 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

139 Cais i stopio caffaeliad gorfodol

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan fo gorchymyn prynu gorfodol ar gyfer caffael adeilad rhestredig o dan adran 137 yn cael ei wneud gan awdurdod cynllunio neu'n cael ei lunio ar ffurf ddrafft gan Weinidogion Cymru.

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(2) Caiff unrhyw berson a chanddo fuddiant yn yr adeilad rhestredig wneud cais i lys ynadon am orchymyn na chaniateir cymryd unrhyw gamau pellach mewn perthynas â'r gorchymyn prynu gorfodol.

(3) Rhaid i'r cais gael ei wneud o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl y diwrnod y cyflwynir yr hysbysiad sy'n ofynnol gan adran 12 o Ddeddf Caffael Tir 1981 (p. 67) neu baragraff 3(1) o Atodlen 1 i'r Ddeddf honno.

(4) Os yw'r llys ynadon wedi ei fodloni bod camau rhesymol wedi eu cymryd ar gyfer diogelu'r adeilad rhestredig yn briodol, rhaid iddo wneud y gorchymyn y gwnaed cais amdano.

(5) Caiff unrhyw berson a dramgwyddir gan benderfyniad y llys ynadon ar y cais apelio yn erbyn y penderfyniad i Lys y Goron.

Gwybodaeth Cychwyn

I64 A. 139 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

140 Cyfarwyddyd ar gyfer digollediad isafol pan ganiatawyd i adeilad fynd i gyflwr gwael yn fwriadol

(1) Caiff gorchymyn prynu gorfodol ar gyfer caffael adeilad rhestredig o dan adran 137 gynnwys cyfarwyddyd ar gyfer digollediad isafol os yw'r awdurdod caffael wedi ei fodloni y caniatawyd i'r adeilad fynd i gyflwr gwael yn fwriadol at ddiben cyfiawnhau ei ddymchwel a datblygu'r safle neu unrhyw safle cydffiniol.

(2) Mae cyfarwyddyd ar gyfer digolllediad isafol yn gyfarwyddyd, wrth asesu digollediad am gaffael yr adeilad rhestredig yn orfodol, ei bod i'w thybio—

(a) na fyddai caniatâd cynllunio yn cael ei roi ar gyfer unrhyw ddatblygiad o safle'r adeilad, a

(b) na fyddai cydsyniad adeilad rhestredig yn cael ei roi ar gyfer unrhyw waith ar gyfer dymchwel, addasu neu estyn yr adeilad ac eithrio gwaith sy'n angenrheidiol i'w adfer i gyflwr priodol ac i'w gynnal mewn cyflwr priodol.

(3) Pan fo cyfarwyddyd ar gyfer digolllediad isafol wedi ei gynnwys mewn gorchymyn a wnaed gan awdurdod cynllunio neu a luniwyd ar ffurf ddrafft gan Weinidogion Cymru, rhaid i'r datganiad o effaith y gorchymyn yn yr hysbysiad sy'n ofynnol gan adran 12 o Ddeddf Caffael Tir 1981 (p. 67) neu baragraff 3(1) o Atodlen 1 i'r Ddeddf honno—

(a) cynnwys datganiad bod y cyfarwyddyd wedi ei gynnwys, a

(b) esbonio effaith y cyfarwyddyd.

(4) Os yw Gweinidogion Cymru yn cadarnhau neu'n gwneud gorchymyn prynu gorfodol sy'n cynnwys cyfarwyddyd ar gyfer digolledliad isafol, mae'r digolledliad am y caffaeliad gorfodol i'w asesu yn unol â'r cyfarwyddyd, er gwaethaf unrhyw beth i'r gwrthwyneb yn—

(a) Deddf Digolledliad Tir 1961 (p. 33),

(b) Deddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 (p. 8),

(c) adran 49 o Ddeddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth) 1990 (p. 9), neu

(d) y Ddeddf hon.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

Gwybodaeth Cychwyn

I65 A. 140 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

141 Cais i ddileu cyfarwyddyd ar gyfer digollediad isafol

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan fo cyfarwyddyd ar gyfer digollediad isafol wedi ei gynnwys mewn gorchymyn prynu gorfodol ar gyfer caffael adeilad rhestredig o dan adran 137 a wnaed gan awdurdod cynllunio neu a luniwyd ar ffurf ddrafft gan Weinidogion Cymru.

(2) Caiff unrhyw berson a chanddo fuddiant yn yr adeilad rhestredig wneud cais i lys ynadon am orchymyn nad yw cyfarwyddyd ar gyfer digollediad isafol i'w gynnwys yn y gorchymyn prynu gorfodol fel y'i cadarnheir neu y'i gwneir gan Weinidogion Cymru.

(3) Rhaid i'r cais gael ei wneud o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl y diwrnod y cyflwynir yr hysbysiad sy'n ofynnol gan adran 12 o Ddeddf Caffael Tir 1981 (p. 67) neu baragraff 3(1) o Atodlen 1 i'r Ddeddf honno.

(4) Os yw'r llys ynadon wedi ei fodloni na chaniatawyd i'r adeilad rhestredig fynd i gyflwr gwael yn fwriadol at y diben a grybwyllir yn adran 140(1), rhaid iddo wneud y gorchymyn y gwnaed cais amdano.

(5) Caiff unrhyw berson a dramgwyddir gan benderfyniad y llys ynadon ar y cais apelio yn erbyn y penderfyniad i Lys y Goron.

(6) Mae'r hawliau a roddir gan yr adran hon yn ychwanegol at yr hawliau a roddir gan adran 139 ac nid ydynt yn cyfyngu arnynt.

Gwybodaeth Cychwyn

I66 A. 141 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

142 Dod â hawliau dros dir a gaffaelwyd yn orfodol i ben

(1) Wrth gwblhau caffaeliad gorfodol o dir o dan adran 137—

(a) mae'r holl hawliau tramwy preifat dros y tir wedi eu diddymu,

(b) mae'r holl hawliau i osod cyfarpar, ei gadw neu ei gynnal a'i gadw ar y tir, odano neu drosto wedi eu diddymu, ac

(c) mae gan yr awdurdod caffael hawlogaeth i unrhyw gyfarpar ar y tir, odano neu drosto.

(2) Nid yw is-adran (1) yn gymwys—

(a) i unrhyw hawl y mae gan ymgymerwr statudol hawlogaeth iddi, nac i gyfarpar sy'n perthyn i ymgymerwr statudol, at ddiben cynnal ei ymgymeriad,

(b) i unrhyw hawl a roddir gan y cod cyfathrebu electronig neu yn unol â'r cod hwnnw i weithredwr rhwydwaith cod cyfathrebu electronig, nac i unrhyw gyfarpar cyfathrebu electronig sydd wedi ei osod at ddibenion rhwydwaith o'r fath, nac

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(c) i unrhyw hawl nac i unrhyw gyfarpar a bennir gan yr awdurdod caffael mewn cyfarwyddyd a roddir cyn cwblhau'r caffaeliad.

(3) Mae is-adran (1) hefyd yn ddarostyngedig i unrhyw gytundeb (pa un a yw wedi ei wneud cyn neu ar ôl cwblhau'r caffaeliad) rhwng yr awdurdod caffael a'r person sydd â hawlogaeth i'r hawl neu y mae'r cyfarpar yn perthyn iddo.

(4) Mae gan unrhyw berson sy'n dioddef colled drwy ddiddymu hawl neu drosglwyddo cyfarpar o dan yr adran hon hawlogaeth i gael ei ddigolledu gan yr awdurdod caffael.

(5) Mae digolledïad o dan yr adran hon i'w benderfynu yn unol â Deddf Digolledïad Tir 1961 (p. 33).

(6) Yn is-adran (2)(b)—

ystyr "cod cyfathrebu electronig" ("*electronic communications code*") yw'r cod a nodir yn Atodlen 3A i Ddeddf Cyfathrebiadau 2003 (p. 21);

mae i "cyfarpar cyfathrebu electronig", "gweithredwr" a "rhwydwaith cod cyfathrebu electronig" yr un ystyron ag a roddir i "electronic communications apparatus", "operator" ac "electronic communications code network" gan baragraff 1(1) o Atodlen 17 i Ddeddf Cyfathrebiadau 2003.

Gwybodaeth Cychwyn

I67 A. 142 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Rheoli, defnyddio a gwaredu adeiladau

143 Rheoli, defnyddio a gwaredu adeilad a gaffaelir o dan y Bennod hon

(1) Pan fo awdurdod cynllunio yn caffael adeilad neu dir arall o dan y Bennod hon, caiff wneud unrhyw drefniadau ar gyfer rheoli, defnyddio neu waredu'r adeilad neu'r tir y mae'n ystyried eu bod yn briodol at ddiben diogelu'r adeilad neu'r tir.

(2) Am ddarpariaeth bellach ynghylch y defnydd o dir y mae awdurdod cynllunio yn ei gaffael drwy gytundeb o dan adran 136, gweler adrannau 232, 233 a 235 (neilltuo, gwaredu a datblygu), 242 (trechu hawliau i feddiannu) a 243 (cyd-gorff i ddal tir) o Ddeddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 (p. 8).

(3) Pan fo Gweinidogion Cymru yn caffael adeilad neu dir arall o dan adran 137, cânt—

(a) gwneud unrhyw drefniadau y maent yn ystyried eu bod yn briodol ar gyfer rheoli'r adeilad neu'r tir, gwarchodaeth ohono neu'r defnydd ohono, a

(b) gwaredu'r adeilad neu'r tir, neu ymdrin â'r adeilad neu'r tir mewn unrhyw ffordd arall.

(4) Am ddarpariaeth sy'n dileu cyfyngiadau ar y defnydd o fathau penodol o dir a gaffaelir o dan y Bennod hon, gweler adrannau 238 i 240 (tir cysegredig a chladdfeydd) a 241 (tiroedd comin, mannau agored a rhandiroedd tanwydd neu ardd gae) o Ddeddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990.

Gwybodaeth Cychwyn

I68 A. 143 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

Diogelu adeiladau rhestredig ar frys

144 Gwaith brys i ddiogelu adeilad rhestredig

(1) Caiff awdurdod lleol gyflawni unrhyw waith y mae'n ystyried ei fod yn angenrheidiol ar frys ar gyfer diogelu adeilad rhestredig yn ei ardal.

(2) Caiff Gweinidogion Cymru gyflawni unrhyw waith y maent yn ystyried ei fod yn angenrheidiol ar frys ar gyfer diogelu unrhyw adeilad rhestredig.

(3) Mae'r gwaith y caniateir ei gyflawni o dan yr adran hon yn cynnwys gwaith i ategu neu gysgodi'r adeilad rhestredig dros dro.

(4) Os yw'r adeilad rhestredig neu unrhyw ran ohono yn cael ei ddefnyddio at ddiben preswyl, dim ond os na fyddai'n ymyrryd yn afresymol â'r defnydd hwnnw y caniateir cyflawni gwaith o dan yr adran hon.

(5) Rhaid rhoi o leiaf 7 niwrnod clir o rybudd ysgrifenedig o'r bwriad i gyflawni gwaith o dan yr adran hon—
- (a) i bob perchennog ar yr adeilad rhestredig, a
- (b) os yw'r adeilad neu unrhyw ran ohono yn cael ei ddefnyddio at ddiben preswyl, i bob meddiannydd ar yr adeilad.

(6) Rhaid i'r rhybudd ddisgrifio'r gwaith y cynigir ei gyflawni.

(7) Ni chaniateir cyflawni gwaith o dan yr adran hon mewn perthynas—
- (a) ag adeilad sy'n heneb gofrestredig (ond gweler adran 61),
- (b) ag adeilad crefyddol esempt, neu
- (c) ag adeilad rhestredig ar dir y Goron.

Gwybodaeth Cychwyn

I69 A. 144 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

145 Pŵer i'w gwneud yn ofynnol i berchennog dalu costau gwaith diogelu

(1) Pan fo gwaith ar gyfer diogelu adeilad rhestredig wedi ei gyflawni gan awdurdod lleol neu Weinidogion Cymru o dan adran 144, caiff yr awdurdod lleol neu (yn ôl y digwydd) Weinidogion Cymru gyflwyno hysbysiad i unrhyw berchennog ar yr adeilad rhestredig sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r perchennog dalu costau'r gwaith.

(2) Pan fo'r gwaith yn waith i ategu neu gysgodi'r adeilad rhestredig dros dro neu'n cynnwys gwaith o'r fath—
- (a) mae'r costau y caniateir eu hadennill yn cynnwys unrhyw wariant parhaus sy'n ymwneud â rhoi ar gael y cyfarpar neu'r deunyddiau a ddefnyddir, a
- (b) caniateir rhoi hysbysiadau o dan is-adran (1) o bryd i'w gilydd mewn cysylltiad â'r gwariant parhaus hwnnw.

(3) Mae is-adran (4) yn gymwys os yw'r perchennog, o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl y diwrnod y cyflwynir hysbysiad o dan is-adran (1), yn cwyno'n ysgrifenedig i Weinidogion Cymru—
- (a) bod rhywfaint neu'r cyfan o'r gwaith yn ddiangen ar gyfer diogelu'r adeilad rhestredig,

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(b) yn achos gwaith i ategu neu gysgodi adeilad rhestredig dros dro, fod y trefniadau dros dro wedi parhau am gyfnod afresymol o amser,

(c) bod y swm a bennir yn yr hysbysiad yn afresymol, neu

(d) y byddai adennill y swm hwnnw yn achosi caledi i'r perchennog.

(4) Rhaid i Weinidogion Cymru—

(a) penderfynu i ba raddau y mae sail dda i gŵyn y perchennog, a

(b) cyflwyno hysbysiad o'u penderfyniad—

(i) i'r perchennog, a

(ii) os rhoddwyd yr hysbysiad o dan is-adran (1) gan awdurdod lleol, i'r awdurdod hwnnw.

(5) Rhaid i'r hysbysiad o benderfyniad Gweinidogion Cymru ddatgan—

(a) y rhesymau dros y penderfyniad, a

(b) y swm y maent wedi penderfynu y caniateir iddo gael ei adennill.

(6) Caiff perchennog neu awdurdod lleol y cyflwynir hysbysiad iddo o dan is-adran (4)(b), o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl y diwrnod y cyflwynir yr hysbysiad, apelio i'r llys sirol yn erbyn penderfyniad Gweinidogion Cymru.

Gwybodaeth Cychwyn

I70 A. 145 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

146 Darpariaeth bellach ynghylch adennill costau gwaith diogelu

(1) Mae'r costau y caiff awdurdod lleol neu Weinidogion Cymru eu hadennill o dan adran 145 yn dwyn llog, ar y gyfradd a bennir mewn rheoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru, o'r adeg y daw'r hysbysiad o dan is-adran (1) o'r adran honno yn weithredol hyd nes y caiff yr holl symiau sy'n ddyledus o dan yr adran honno eu hadennill.

(2) Mae'r costau ac unrhyw log yn adenilladwy gan yr awdurdod lleol neu (yn ôl y digwydd) Weinidogion Cymru fel dyled.

(3) Mae'r costau ac unrhyw log, o'r adeg pan ddaw'r hysbysiad o dan adran 145(1) yn weithredol hyd nes iddynt gael eu hadennill, yn bridiant ar y tir y mae'r adeilad rhestredig o dan sylw arno.

(4) Mae'r pridiant yn cymryd effaith, ar yr adeg y daw'r hysbysiad yn weithredol, fel pridiant cyfreithiol sy'n bridiant tir lleol.

(5) At ddiben gorfodi'r pridiant, mae gan yr awdurdod lleol neu (yn ôl y digwydd) Weinidogion Cymru yr un pwerau a rhwymedïau o dan Ddeddf Cyfraith Eiddo 1925 (p. 20) ac fel arall fel pe bai neu pe baent yn forgeisai drwy weithred sydd â phwerau i werthu'r tir, gwneud lesoedd, derbyn ildio lesoedd a phenodi derbynnydd.

(6) Mae'r pŵer i benodi derbynnydd yn arferadwy ar unrhyw adeg ar ôl diwedd 1 mis yn dechrau â'r diwrnod y mae'r pridiant yn cymryd effaith.

(7) At ddibenion yr adran hon mae hysbysiad o dan adran 145(1) yn dod yn weithredol—

(a) pan na fo unrhyw gŵyn wedi ei gwneud i Weinidogion Cymru o fewn y cyfnod y cyfeirir ato yn adran 145(3), ar ddiwedd y cyfnod hwnnw;

(b) pan fo cwyn wedi ei gwneud ond na wneir apêl i'r llys sirol o fewn y cyfnod y cyfeirir ato yn adran 145(6), ar ddiwedd y cyfnod hwnnw;

(c) pan fo apêl wedi ei gwneud a bod y penderfyniad ar yr apêl yn cadarnhau penderfyniad Gweinidogion Cymru o dan adran 145(4) (gydag amrywiad neu heb amrywiad), ar adeg y penderfyniad;

(d) pan fo apêl wedi ei gwneud ond ei bod yn cael ei thynnu'n ôl, ar adeg y tynnu'n ôl.

Gwybodaeth Cychwyn

I71 A. 146 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Darpariaeth bellach ynghylch diogelu adeiladau rhestredig

147 Camau ar gyfer diogelu adeiladau rhestredig sydd mewn cyflwr gwael

(1) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau wneud darpariaeth ar gyfer rhoi pwerau i awdurdodau lleol neu Weinidogion Cymru i gymryd camau i sicrhau bod adeiladau rhestredig sydd wedi mynd i gyflwr gwael yn cael eu diogelu'n briodol, ac mewn cysylltiad â rhoi'r pwerau hynny.

(2) Caiff y rheoliadau, yn benodol, ddarparu ar gyfer—

(a) hysbysiadau sy'n ei gwneud yn ofynnol i berchnogion adeiladau rhestredig sydd wedi mynd i gyflwr gwael gyflawni gwaith i sicrhau eu bod yn cael eu diogelu'n briodol ("hysbysiadau diogelu");

(b) apelau yn erbyn hysbysiadau diogelu;

(c) troseddau am fethu â chydymffurfio â hysbysiadau diogelu.

(3) Caiff rheoliadau o dan yr adran hon—

(a) datgymhwyso, neu gymhwyso neu atgynhyrchu gydag addasiadau neu hebddynt, unrhyw ddarpariaeth yn y Rhan hon neu Ran 5 neu 7;

(b) diwygio'r Rhan hon neu'r Rhannau hynny.

(4) Ni chaiff rheoliadau o dan yr adran hon wneud unrhyw ddarpariaeth sy'n rhwymo'r Goron.

Gwybodaeth Cychwyn

I72 A. 147 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Cyllid ar gyfer atgyweirio a chynnal a chadw adeiladau o ddiddordeb arbennig etc.

148 Grant neu fenthyciad gan awdurdod lleol ar gyfer atgyweirio neu gynnal a chadw adeilad

(1) Caiff awdurdod lleol perthnasol gyfrannu tuag at unrhyw wariant yr aed iddo, neu yr eir iddo, wrth atgyweirio neu gynnal a chadw—

(a) adeilad rhestredig sydd yn ardal yr awdurdod neu yn ei chyffiniau, neu

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(b) adeilad yn ardal yr awdurdod nad yw'n adeilad rhestredig ond y mae'r awdurdod yn ystyried ei fod o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig.

(2) Ar yr un pryd â gwneud cyfraniad o'r fath, caiff yr awdurdod hefyd gyfrannu tuag at unrhyw wariant yr aed iddo, neu yr eir iddo, wrth gynnal a chadw unrhyw ardd—

(a) sy'n cael ei meddiannu gyda'r adeilad, a

(b) sy'n cydffinio ag ef neu'n gyfagos iddo.

(3) Caniateir i gyfraniad o dan yr adran hon gael ei wneud drwy grant neu fenthyciad.

(4) Caiff awdurdod lleol perthnasol roi benthyciad o dan yr adran hon ar unrhyw delerau ac unrhyw amodau y mae'n penderfynu arnynt, a all er enghraifft gynnwys teler bod y benthyciad yn ddi-log.

(5) Caiff awdurdod lleol perthnasol—

(a) ildio ei hawl i gael ad-daliad o fenthyciad neu unrhyw log sy'n weddill, a

(b) cytuno â'r benthyciwr i amrywio unrhyw un neu ragor o delerau ac amodau benthyciad.

(6) Caiff awdurdod lleol perthnasol roi grant o dan yr adran hon yn ddarostyngedig i unrhyw amodau y mae'n ystyried eu bod yn briodol, a all er enghraifft gynnwys amod bod rhaid i dderbynnydd y grant wneud cytundeb â'r awdurdod at ddiben sicrhau mynediad y cyhoedd i'r cyfan neu ran o'r adeilad neu'r ardd y mae'r grant yn ymwneud ag ef neu â hi.

(7) Yn yr adran hon ac yn adran 149, ystyr "awdurdod lleol perthnasol" yw—

(a) cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru;

(b) awdurdod Parc Cenedlaethol yng Nghymru;

(c) bwrdd cydgynllunio a gyfansoddir o dan adran 2(1B) o Ddeddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 (p. 8).

Gwybodaeth Cychwyn

I73 A. 148 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

149 Adennill grant a roddir gan awdurdod lleol

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan fo awdurdod lleol perthnasol yn rhoi grant o dan adran 148.

(2) Os na chydymffurfir ag unrhyw un neu ragor o amodau a osodir wrth roi'r grant, caiff yr awdurdod adennill swm y grant, neu unrhyw ran o'r swm hwnnw, oddi wrth dderbynnydd y grant.

(3) Mae is-adrannau (4) a (5) yn gymwys os, yn ystod y 3 blynedd sy'n dechrau â'r diwrnod y rhoddir y grant—

(a) gwaredir y cyfan neu ran o'r buddiant yr oedd derbynnydd y grant yn ei ddal neu ei dal yn yr adeilad neu'r ardd y mae'r grant yn ymwneud ag ef neu â hi ar y diwrnod y rhoddwyd y grant ("y buddiant perthnasol"), a

(b) gwneir y gwarediad drwy werthu, drwy gyfnewid neu drwy les am gyfnod o 21 o flynyddoedd o leiaf.

Statws Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(4) Os gwneir y gwarediad gan dderbynnydd y grant neu gan berson y mae derbynnydd y grant wedi rhoi rhan o'r buddiant perthnasol iddo, caiff yr awdurdod lleol perthnasol adennill swm y grant, neu unrhyw ran o'r swm hwnnw, oddi wrth dderbynnydd y grant.

(5) Os gwneir y gwarediad gan berson y mae derbynnydd y grant wedi rhoi'r cyfan o'r buddiant perthnasol iddo, caiff yr awdurdod adennill swm y grant, neu unrhyw ran o'r swm hwnnw, oddi wrth y person y rhoddwyd y rhodd iddo.

(6) Ni chaiff awdurdod lleol perthnasol adennill symiau o dan yr adran hon sydd, gyda'i gilydd, yn fwy na swm y grant.

(7) Yn yr adran hon mae cyfeiriadau at roi buddiant i berson yn gyfeiriadau at ei roi i'r person yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol, ac eithrio ar farwolaeth deiliad y buddiant.

Gwybodaeth Cychwyn

I74 A. 149 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

150 Grant gan Weinidogion Cymru ar gyfer atgyweirio neu gynnal a chadw adeilad, gardd etc.

(1) Caiff Gweinidogion Cymru roi grantiau i dalu unrhyw wariant yr aed iddo, neu yr eir iddo, wrth—

(a) atgyweirio neu gynnal a chadw adeilad y maent yn ystyried ei fod o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig,

(b) cynnal a chadw unrhyw dir sy'n cynnwys adeilad o'r fath, yn cydffinio ag ef neu'n gyfagos iddo,

(c) atgyweirio neu gynnal a chadw unrhyw wrthrychau a gedwir fel arfer mewn adeilad o'r fath, neu

(d) cynnal a chadw gardd neu dir arall y maent yn ystyried ei bod neu ei fod o ddiddordeb hanesyddol arbennig.

(2) Mae'r darpariaethau a ganlyn yn yr adran hon yn gymwys—

(a) pan fo Gweinidogion Cymru yn rhoi grant o dan is-adran (1) ar delerau sy'n darparu y gellir ei adennill o dan yr adran hon, a

(b) pan fo Gweinidogion Cymru, cyn neu wrth roi'r grant, yn rhoi hysbysiad ysgrifenedig i dderbynnydd y grant sydd—

(i) yn crynhoi effaith yr adran hon, a

(ii) yn pennu cyfnod, sy'n dechrau â'r diwrnod y rhoddir y grant ac sy'n dod i ben heb fod yn fwy na 10 mlynedd ar ôl y diwrnod hwnnw, y caniateir adennill y grant ynddo yn unol ag is-adrannau (4) i (6) ("y cyfnod adennill").

(3) Os na chydymffurfir ag unrhyw un neu ragor o amodau a osodir wrth roi'r grant, caiff Gweinidogion Cymru adennill swm y grant, neu unrhyw ran o'r swm hwnnw, oddi wrth dderbynnydd y grant.

(4) Mae is-adrannau (5) a (6) yn gymwys os, yn ystod y cyfnod adennill—

(a) caiff y cyfan neu ran o'r buddiant yr oedd derbynnydd y grant yn ei ddal, ar y diwrnod y rhoddwyd y grant, yn yr adeilad, y tir neu'r gwrthrychau ("y

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

buddiant perthnasol") y mae'r grant yn ymwneud ag ef neu â hwy ei waredu neu ei gwaredu, a

(b) gwneir y gwarediad drwy werthu, drwy gyfnewid neu drwy les am gyfnod o 21 o flynyddoedd o leiaf.

(5) Os gwneir y gwarediad gan dderbynnydd y grant neu gan berson y mae derbynnydd y grant wedi rhoi rhan o'r buddiant perthnasol iddo, caiff Gweinidogion Cymru adennill swm y grant, neu unrhyw ran o'r swm hwnnw, oddi wrth dderbynnydd y grant.

(6) Os gwneir y gwarediad gan berson y mae derbynnydd y grant wedi rhoi'r cyfan o'r buddiant perthnasol iddo, caiff Gweinidogion Cymru adennill swm y grant, neu unrhyw ran o'r swm hwnnw, oddi wrth y person y rhoddwyd y rhodd iddo.

(7) Ni chaiff Gweinidogion Cymru adennill symiau o dan yr adran hon sydd, gyda'i gilydd, yn fwy na swm y grant.

(8) Yn yr adran hon mae cyfeiriadau at roi buddiant i berson yn gyfeiriadau at ei roi i'r person yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol, ac eithrio ar farwolaeth deiliad y buddiant.

Gwybodaeth Cychwyn

I75 A. 150 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

151 Gweinidogion Cymru yn derbyn gwaddol ar gyfer cynnal adeilad

(1) Mae'r adran hon yn gymwys—

(a) pan fo offeryn yn cynnwys darpariaeth sy'n ymhonni ei bod yn rhodd eiddo o unrhyw fath i Weinidogion Cymru ar ymddiriedolaeth i ddefnyddio incwm yr eiddo (naill ai am gyfnod cyfyngedig neu am gyfnod amhenodol) ar gyfer neu tuag at atgyweirio a chynnal a chadw adeilad perthnasol, neu adeilad perthnasol ynghyd ag eiddo arall,

(b) pan na fo'r ddarpariaeth yn creu ymddiriedolaeth elusennol, ac

(c) pan fo Gweinidogion Cymru yn derbyn y rhodd.

(2) Yn yr adran hon—

ystyr "adeilad perthnasol" ("*relevant building*") yw—

(a) adeilad y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried ei fod o ddiddordeb pensaernïol neu hanesyddol arbennig ac—

(i) ar yr adeg y daw'r offeryn ymddiriedolaeth i rym, y mae ganddynt hawlogaeth i fuddiant ynddo, neu y bydd ganddynt hawlogaeth i fuddiant ynddo yn fuan, neu

(ii) sydd, ar yr adeg honno, o dan eu rheolaeth neu'n cael ei reoli ganddynt neu a fydd o dan eu rheolaeth neu'n cael ei reoli ganddynt yn fuan, neu

(b) adeilad sydd, ar yr adeg honno, o dan eu gwarcheidiaeth o dan Bennod 6 o Ran 2 neu a fydd o dan eu gwarcheidiaeth felly yn fuan;

ystyr "cronfa'r ymddiriedolaeth" ("*trust fund*") yw'r eiddo a roddir i Weinidogion Cymru ac unrhyw eiddo sydd am y tro yn cynrychioli'r eiddo hwnnw;

ystyr "ymddiriedolaeth waddol" ("*endowment trust*") yw'r ymddiriedolaeth y cyfeirir ati yn is-adran (1)(a).

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(3) Nid effeithir ar ddilysrwydd y rhodd na dilysrwydd yr ymddiriedolaeth waddol gan unrhyw reol gyfreithiol neu unrhyw reol ecwiti na fyddai wedi effeithio ar eu dilysrwydd pe bai'r ymddiriedolaeth wedi bod yn un elusennol ac mae eu dilysrwydd i'w drin fel pe na bai unrhyw reol gyfreithiol o'r fath neu unrhyw reol ecwiti o'r fath erioed wedi effeithio arno.

(4) Tra bo'r ymddiriedolaeth waddol yn parhau, mae gan Weinidogion Cymru yr un pwerau o ran rheoli, gwaredu a buddsoddi mewn perthynas â chronfa'r ymddiriedolaeth ag a roddir gan y gyfraith i ymddiriedolwyr tir mewn perthynas â'r tir a'r enillion o'i werthu.

(5) Mae'r pwerau a roddir gan is-adran (4) yn ychwanegol at unrhyw bwerau a roddir i Weinidogion Cymru gan yr offeryn ymddiriedolaeth ac nid ydynt yn cyfyngu arnynt.

(6) Tra bo'r ymddiriedolaeth waddol yn parhau, os bydd digwyddiad—

(a) sy'n cael, ar unwaith, yr effaith nad oes gan Weinidogion Cymru hawlogaeth i unrhyw fuddiant yn yr adeilad y mae'r ymddiriedolaeth yn ymwneud ag ef ac nad oes ganddynt yr adeilad o dan eu rheolaeth neu nad yw'r adeilad yn cael ei reoli ganddynt, a

(b) na fyddai fel arall yn peri i'r ymddiriedolaeth waddol ddod i ben neu gael ei thrin fel pe bai wedi methu,

pan ddaw'r digwyddiad hwnnw i fod, mae'r ymddiriedolaeth waddol yn dod i ben ac mae cronfa'r ymddiriedolaeth yn pasio fel y byddai pe bai'r ymddiriedolaeth yn methu.

(7) Mae is-adran (8) yn gymwys os yw'r offeryn ymddiriedolaeth yn cynnwys darpariaeth sy'n ymhonni ei bod yn rhoi cronfa'r ymddiriedolaeth, neu'n cyfarwyddo i gronfa'r ymddiriedolaeth gael ei dal, ar ymddiriedolaeth at ddibenion elusennol os yw'r ymddiriedolaeth waddol yn methu neu'n dod i ben.

(8) Nid effeithir ar ddilysrwydd y rhodd na dilysrwydd y cyfarwyddyd gan unrhyw reol gyfreithiol sy'n ymwneud â bytholbarhadau neu unrhyw reol ecwiti sy'n ymwneud â bytholbarhadau ac mae eu dilysrwydd i'w drin fel pe na bai unrhyw reol gyfreithiol o'r fath neu unrhyw reol ecwiti o'r fath erioed wedi effeithio arno.

(9) Yn is-adran (4) mae i "ymddiriedolwyr tir" yr un ystyr ag a roddir i "trustees of land" yn Neddf Ymddiriedolaethau Tir a Phenodi Ymddiriedolwyr 1996 (p. 47) (gweler adran 1(1) o'r Ddeddf honno).

Gwybodaeth Cychwyn

I76 A. 151 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Statws Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.
Newidiadau i ddeddfwriaeth: Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)

PENNOD 6

CYFFREDINOL

Pwerau mynediad

152 Pwerau i fynd ar dir

(1) Caiff person sydd wedi ei awdurdodi'n ysgrifenedig gan Weinidogion Cymru fynd ar unrhyw dir i gynnal arolwg o adeilad ar y tir hwnnw neu ar unrhyw dir arall mewn cysylltiad â chynnig i restru neu ddadrestru'r adeilad.

(2) Caiff person sydd wedi ei awdurdodi'n ysgrifenedig gan awdurdod cynllunio fynd ar unrhyw dir i gynnal arolwg o adeilad ar y tir hwnnw neu ar unrhyw dir arall mewn cysylltiad â chynnig i gyflwyno hysbysiad rhestru dros dro mewn perthynas â'r adeilad.

(3) Caiff person sydd wedi ei awdurdodi'n ysgrifenedig gan awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru fynd ar unrhyw dir—

- (a) i gynnal arolwg o'r tir hwnnw neu unrhyw dir arall mewn cysylltiad â chynnig i wneud gorchymyn o dan adran 107 (addasu neu ddirymu cydsyniad adeilad rhestredig neu gydsyniad ardal gadwraeth),
- (b) i gynnal arolwg o'r tir hwnnw neu unrhyw dir arall mewn cysylltiad â chynnig i wneud gorchymyn o dan adran 115 (terfynu cytundeb partneriaeth adeilad rhestredig neu ddarpariaeth mewn cytundeb), neu
- (c) i asesu a yw trosedd wedi cael ei chyflawni neu yn cael ei chyflawni o dan adran 91(5), 117 neu 118.

(4) Caiff person sydd wedi ei awdurdodi'n ysgrifenedig gan awdurdod cynllunio fynd ar unrhyw dir—

- (a) i benderfynu a ddylai hysbysiad stop dros dro gael ei ddyroddi,
- (b) i arddangos copi o hysbysiad stop dros dro yn unol ag adran 119, neu
- (c) i asesu a gydymffurfiwyd â hysbysiad stop dros dro.

(5) Caiff person sydd wedi ei awdurdodi'n ysgrifenedig gan awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru fynd ar unrhyw dir—

- (a) i gynnal arolwg o'r tir hwnnw neu unrhyw dir arall mewn cysylltiad â chynnig i ddyroddi hysbysiad gorfodi,
- (b) i asesu â gydymffurfiwyd â hysbysiad gorfodi,
- (c) i asesu a yw adeilad rhestredig ar y tir hwnnw neu ar unrhyw dir arall yn cael ei gynnal a'i gadw mewn cyflwr priodol,
- (d) i gynnal arolwg o'r tir hwnnw neu unrhyw dir arall mewn cysylltiad â chynnig i gyflwyno hysbysiad atgyweirio o dan adran 138, neu
- (e) i asesu a gydymffurfiwyd â hysbysiad atgyweirio.

(6) Caiff person sydd wedi ei awdurdodi'n ysgrifenedig gan awdurdod lleol neu Weinidogion Cymru fynd ar unrhyw dir—

- (a) i benderfynu a ddylai gwaith gael ei gyflawni o dan adran 144 ar gyfer diogelu adeilad ar y tir hwnnw neu ar unrhyw dir arall, neu
- (b) i gyflawni gwaith o dan yr adran honno ar gyfer diogelu adeilad ar y tir hwnnw neu ar unrhyw dir arall.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(7) Caiff person awdurdodedig fynd ar unrhyw dir i gynnal arolwg ohono, neu i amcangyfrif ei werth, mewn cysylltiad â hawliad am ddigolledIad sy'n daladwy gan awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru o dan y Rhan hon mewn perthynas â'r tir hwnnw neu unrhyw dir arall.

(8) Yn is-adran (7) ystyr "person awdurdodedig" yw—

(a) swyddog o Swyddfa Brisio Cyllid a Thollau Ei Fawrhydi, neu

(b) person sydd wedi ei awdurdodi'n ysgrifenedig gan yr awdurdod cynllunio neu Weinidogion Cymru (yn ôl y digwydd).

(9) Mae pŵer i gynnal arolwg o dir o dan yr adran hon yn cynnwys pŵer i chwilio a thurio i benderfynu natur yr isbridd neu i benderfynu a oes mwynau yn bresennol.

Gwybodaeth Cychwyn

I77 A. 152 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

153 Arfer pŵer i fynd ar dir heb warant

(1) Caniateir i bŵer i fynd ar dir o dan adran 152 gael ei arfer ar unrhyw adeg resymol.

(2) Ni chaiff person sydd wedi ei awdurdodi i fynd ar dir o dan adran 152 fynnu mynediad fel hawl i unrhyw dir sydd wedi ei feddiannu oni bai bod o leiaf 24 awr o rybudd o'r mynediad bwriadedig wedi ei roi i bob meddiannydd.

(3) Nid yw is-adran (2) yn gymwys i'r pŵer i fynd ar dir o dan adran 152(4) (hysbysiadau stop dros dro).

(4) O ran person sydd wedi ei awdurdodi i fynd ar dir o dan adran 152—

(a) rhaid iddo, os yw'n ofynnol iddo wneud hynny gan neu ar ran unrhyw berchennog ar y tir neu unrhyw feddiannydd ar y tir, ddangos tystiolaeth o awdurdodiad y person a datgan diben mynd ar y tir cyn mynd arno;

(b) caiff fynd ag unrhyw bersonau eraill sy'n angenrheidiol ar y tir;

(c) rhaid iddo, os yw'n ymadael â'r tir ar adeg pan nad oes perchennog neu feddiannydd yn bresennol, ei adael wedi ei ddiogelu yr un mor effeithiol rhag tresmaswyr ag yr oedd pan aeth y person arno.

(5) Pan—

(a) bo person yn cynnig cyflawni gwaith wrth arfer pŵer mynediad o dan adran 152, a

(b) bo'n ofynnol i'r person roi rhybudd o'r mynediad bwriadedig o dan is-adran (2) o'r adran hon,

ni chaiff y person gyflawni'r gwaith oni bai bod y rhybudd o'r mynediad bwriadedig yn cynnwys hysbysiad o fwriad y person i gyflawni'r gwaith.

(6) Pan—

(a) bo person yn cynnig cyflawni gwaith wrth arfer pŵer mynediad o dan adran 152 ar dir sy'n perthyn i ymgymerwr statudol, a

(b) bo'r ymgymerwr yn gwrthwynebu'r gwaith arfaethedig ar y sail y byddai ei gyflawni yn ddifrifol niweidiol i gynnal ei ymgymeriad,

ni chaiff y person gyflawni'r gwaith heb gytundeb y Gweinidog priodol.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(7) Ni chaiff person fynd ar dir y Goron wrth arfer pŵer o dan adran 152 heb gytundeb—

(a) person y mae'n ymddangos i'r person sy'n ceisio mynediad i'r tir fod hawlogaeth ganddo i roi'r cytundeb hwnnw, neu

(b) awdurdod priodol y Goron.

(8) Nid yw is-adrannau (2) i (6) yn gymwys i unrhyw beth a wneir yn rhinwedd is-adran (7).

(9) Yn is-adran (6) mae i "Gweinidog priodol" yr ystyr a roddir i "appropriate Minister" gan adran 265 o Ddeddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 (p. 8).

Gwybodaeth Cychwyn

I78 A. 153 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

154 Gwarant i fynd ar dir

(1) Mae'r adran hon yn gymwys os yw ynad heddwch wedi ei fodloni ar sail gwybodaeth ysgrifenedig ar lw—

(a) bod sail resymol dros fynd ar dir at ddiben a grybwyllir yn adran 152, a

(b) bod—

(i) mynediad i'r tir wedi ei wrthod neu fod gwrthodiad yn cael ei ddisgwyl yn rhesymol, neu

(ii) yr achos yn un brys.

(2) Caiff yr ynad heddwch ddyroddi gwarant sy'n rhoi pŵer i fynd ar y tir i unrhyw berson sydd wedi ei awdurdodi'n ysgrifenedig gan berson a gaiff awdurdodi mynediad o dan adran 152 at y diben o dan sylw.

(3) At ddibenion is-adran (1)(b) mae mynediad i dir i'w drin fel pe bai wedi ei wrthod os na cheir ateb i gais am fynediad o fewn cyfnod rhesymol.

(4) Mae adran 152(9) yn gymwys i bŵer i gynnal arolwg o dir a roddir drwy warant o dan yr adran hon.

(5) Mae gwarant o dan yr adran hon yn rhoi pŵer i fynd ar dir—

(a) ar un achlysur yn unig, a

(b) ar adeg resymol yn unig, oni bai bod yr achos yn un brys.

(6) O ran person sydd wedi ei awdurdodi i fynd ar dir o dan yr adran hon—

(a) rhaid iddo, os yw'n ofynnol iddo wneud hynny gan neu ar ran unrhyw berchennog ar y tir neu unrhyw feddiannydd ar y tir, ddangos tystiolaeth o awdurdodiad y person a datgan diben y mynediad cyn mynd ar y tir,

(b) caiff fynd ag unrhyw bersonau eraill sy'n angenrheidiol ar y tir,

(c) rhaid iddo, os yw'n ymadael â'r tir ar adeg pan nad oes perchennog neu feddiannydd yn bresennol, ei adael wedi ei ddiogelu yr un mor effeithiol rhag tresmaswyr ag yr oedd pan aeth y person arno.

(7) Mae gwarant o dan yr adran hon yn peidio â chael effaith ar ddiwedd 1 mis sy'n dechrau â'r diwrnod y'i dyroddir.

(8) Nid yw'r adran hon yn gymwys mewn perthynas â thir y Goron.

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

Gwybodaeth Cychwyn
I79 A. 154 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

155 Darpariaeth atodol ynghylch pwerau mynediad

(1) Mae'r adran hon yn gymwys pan fo gan berson bŵer i fynd ar dir a roddir gan adran 152 neu drwy warant o dan adran 154.

(2) Mae person sy'n rhwystro'n fwriadol berson sy'n arfer y pŵer mynediad yn cyflawni trosedd.

(3) Mae person sy'n euog o drosedd o dan is-adran (2) yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy nad yw'n uwch na lefel 3 ar y raddfa safonol.

(4) Os achosir difrod i dir neu eiddo arall—
- (a) wrth arfer y pŵer mynediad, neu
- (b) wrth wneud unrhyw arolwg at y diben y rhoddwyd y pŵer mynediad ato,

caiff person sy'n dioddef y difrod adennill digollediad oddi wrth y person a awdurdododd y mynediad.

(5) Rhaid gwneud hawliad am ddigollediad o dan is-adran (4) yn ysgrifenedig o fewn 6 mis sy'n dechrau â'r diwrnod yr achoswyd y difrod (neu os achoswyd y difrod dros fwy nag un diwrnod, y diwrnod olaf y'i hachoswyd).

(6) Mae person yn cyflawni trosedd os yw'r person yn datgelu gwybodaeth a gafodd y person wrth arfer y pŵer mynediad, ac sy'n ymwneud â phroses weithgynhyrchu neu gyfrinach fasnach, at ddiben ac eithrio'r un yr awdurdodwyd y person i fynd ar y tir ato.

(7) Mae person sy'n euog o drosedd o dan is-adran (6) yn agored—
- (a) ar euogfarn ddiannod, i ddirwy;
- (b) ar euogfarn ar dditiad, i ddirwy neu i'w garcharu am gyfnod nad yw'n hwy na 2 flynedd, neu'r ddau.

(8) Nid yw'r adran hon yn gymwys i unrhyw beth a wneir yn rhinwedd adran 153(7) (mynediad ar dir y Goron).

Gwybodaeth Cychwyn
I80 A. 155 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Atodol

156 Adeiladau crefyddol esempt

(1) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau ddarparu bod adeilad crefyddol a ddefnyddir at ddibenion crefyddol yn adeilad crefyddol esempt at ddibenion—
- (a) adrannau 83 a 84 (rhestru adeiladau dros dro);
- (b) adran 88 (gofyniad i waith sy'n effeithio ar adeilad rhestredig gael ei awdurdodi);
- (c) adran 118 (y drosedd o ddifrodi adeilad rhestredig yn fwriadol);

***Statws** Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
***Newidiadau i ddeddfwriaeth:** Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(d) adran 137 (caffael adeilad rhestredig yn orfodol at ddiben ei ddiogelu);
(e) adran 144 (gwaith brys i ddiogelu adeilad rhestredig).

(2) At ddibenion adran 88 mae adeilad i’w drin fel pe bai’n un sy’n cael ei ddefnyddio at ddibenion crefyddol pe bai’n cael ei ddefnyddio at y dibenion hynny oni bai am y gwaith o dan sylw.

(3) Caiff rheoliadau o dan yr adran hon—

(a) gwneud darpariaeth mewn perthynas ag adeiladau crefyddol o ddisgrifiad a bennir yn y rheoliadau (pa un ai drwy gyfeirio at ffydd grefyddol neu enwad crefyddol, defnydd a wneir o’r adeiladau, neu unrhyw amgylchiad arall) neu mewn perthynas ag adeilad penodol;
(b) gwneud darpariaeth mewn perthynas ag adeilad crefyddol cyfan neu ran o adeilad crefyddol;
(c) darparu bod adeilad yn adeilad crefyddol esempt dim ond mewn perthynas â gwaith o ddisgrifiad a bennir yn y rheoliadau (pa un ai drwy gyfeirio at raddau’r gwaith, y person sy’n cyflawni’r gwaith, neu unrhyw amgylchiad arall);
(d) gwneud darpariaeth wahanol ar gyfer adeiladau mewn ardaloedd gwahanol;
(e) gwneud diwygiadau canlyniadol i unrhyw ddarpariaeth arall yn y Ddeddf hon.

(4) Yn yr adran hon o ran cyfeiriadau at adeilad crefyddol—

(a) maent yn cynnwys unrhyw strwythur neu unrhyw wrthrych artiffisial sy’n sownd wrth adeilad crefyddol neu sydd o fewn ei gwrtil;
(b) nid ydynt yn cynnwys adeilad sy’n cael ei ddefnyddio, neu sydd ar gael i’w ddefnyddio, gan weinidog crefydd yn gyfan gwbl neu’n bennaf fel preswylfa i gyflawni dyletswyddau’r swydd honno ohoni.

Gwybodaeth Cychwyn

I81 A. 156 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

157 Dehongli’r Rhan hon

Yn y Rhan hon—

mae “adeilad crefyddol esempt” (“*exempt religious building*”) i’w ddehongli yn unol ag adran 156;

ystyr “awdurdod lleol” (“*local authority*”) yw—

(a) cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol yng Nghymru;
(b) awdurdod Parc Cenedlaethol yng Nghymru;
(c) cyngor cymuned;
(d) comisiynydd heddlu a throseddu yng Nghymru;
(e) awdurdod tân ac achub yng Nghymru a gyfansoddwyd gan gynllun o dan adran 2 o Ddeddf y Gwasanaethau Tân ac Achub 2004 (p. 21) neu gynllun y mae adran 4 o’r Ddeddf honno yn gymwys iddo;
(f) corff yng Nghymru sy’n gorff codi ardoll o fewn ystyr “levying body” yn adran 74(1) o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988 (p. 41);
(g) corff yng Nghymru y mae adran 75 o’r Ddeddf honno (ardollau arbennig) yn gymwys iddo;

Statws *Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.*
Newidiadau i ddeddfwriaeth: *Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3. (See end of Document for details)*

(h) cyd-fwrdd neu gyd-bwyllgor, os yw pob un o'r awdurdodau sy'n ei gyfansoddi yn awdurdod lleol o fewn paragraffau (a) i (g);

ystyr "Cymru" ("*Wales*") yw ardal gyfunol y siroedd a'r bwrdeistrefi sirol yng Nghymru;

mae i "gwarchodaeth interim" ("*interim protection*") yr ystyr a roddir gan adran 79(3);

ystyr "hysbysiad gorfodi" ("*enforcement notice*") yw hysbysiad gorfodi a ddyroddir o dan adran 123 neu 134 (yn ôl y digwydd);

ystyr "hysbysiad stop dros dro" ("*temporary stop notice*") yw hysbysiad stop dros dro a ddyroddir o dan adran 119;

mae i "rhestru" ("*listing*") a "dadrestru" ("*de-listing*"), mewn perthynas ag adeilad, yr ystyron a roddir gan adran 76(6);

mae i "rhestru dros dro" ("*temporary listing*") yr ystyr a roddir gan adran 83(5).

Gwybodaeth Cychwyn

I82 A. 157 ddim mewn grym ar y Cydsyniad Brenhinol, gweler **a. 212(2)**

Statws
Mae'r fersiwn hon o'r hwn (hon) part yn cynnwys darpariaethau sy'n rhagolygol.

Newidiadau i ddeddfwriaeth:
Ar hyn o bryd nid oes unrhyw effeithiau heb eu gweithredu yn hysbys ar gyfer y Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2023, RHAN 3.